

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

LETO IV • ŠTEV. 6

SVOBODA

V S E B I N A

**Lbh: Gospodarske krize nekda
in sedaj**

**Fašizem in delavsko gibanje v
Avstriji**

Panferov: Traktor

**Odkod izvira moč dunajskega
delavskega gibanja**

L. J.: Volitve v Franciji

**Leonhard Frank: Od treh mili-
jonov trije**

Knjige in knjižnice

Društveno življenje

Delavski sport

Razno

1. JUNIJ 1932

IZHAJA MESEČNO V LJUBLJANI

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica števil. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430,000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru kar najbolj ugodno.

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.

LBH:

GOSPODARSKE KRIZE NEKDAJ IN SEDAJ

V več številkah »Svobode« smo že obravnavali sedanjo svetovno gospodarsko krizo. Več bravcev je izreklo željo, da bi v reviji podali splošen oris vseh gospodarskih kriz do sedaj, da dobé pregled vsega razvoja sodobnega gospodarstva. Ker je potrebno, da smo si res na jasnem o vseh gospodarskih zakonih, ki so gonilna sila vsega razvoja človeške družbe, bomo v naslednjem razložili tako pojem krize, kakor tudi njen razvoj v različnih dobah in razne teorije o njej.

Gospodarska kriza je v najširšem svojem pomenu motenje gospodarskega življenja v njegovem normalnem razvoju. Ta normalnost se v različnih časih seveda različno pojmuje. Kriza ima dva pomena: najprej pomeni »kritično« točko v izpremembi vsakokratnega razvoja, v nadaljnjem poteku pa pomeni že obstoječo in trajajočo stisko ali depresijo.

Gospodarske krize so različne. Predvsem je treba razločevati enkratne in periodične (po nekem redu ponavljajoče se) krize. V vseh predkapitalističnih družabnih redih poznamo le enkratne oziroma neredno pojavljajoče se pretese gospodarskega življenja. Njihovi vzroki so bili večinoma slabe letine, hude zime, kuge, potresi, vojne. Vzroki torej niso bili neposredno gospodarskega značaja. V kapitalističnem gospodarstvu pa nastopajo redne motnje, čijih izvor je torej v samem načinu kapitalističnega gospodarstva. Krize v starodavnih časih dobro označuje razlagan je faraonovih sanj po svetopisemskem Jožefu: »Glej, sedem rodovitnih let bo prišlo v vso egiptovsko deželo, in za njimi bo prišlo sedem suhih let, da se bo pozabilo vse izobilje egiptovske dežele...« S prvimi početki kapitalističnega gospodarstva se pa pojavljajo krize gospodarskega izvora. Tako je izbruhnila prva kriza 1720. l., ko so se v Angliji začela ustanavljati industrijska podjetja in delniške družbe. Njej je sledilo omajanje kredita in velike izpremembe v posesti premoženja v vsej zapadni Evropi. Skozi sto let so se potem javljale neredne kreditne krize, od katerih je bila največja po Napoleonovih vojnah. Vse te krize so obsegale predvsem Anglijo, deloma tudi zapadno Evropo, torej države, v katerih se je pričela industrializacija. Po prvem velikem valu kapitalistične industrializacije, to je od dvajsetih let 19. stoletja pozna Anglija že redno ponavljajoče se (= **periodične**) krize.

Po dobrih letinah in odkritju rentabilnih pokrajin za naložbo kapitala v južni Ameriki, z razmahom angleškega gospodarstva od 1822. leta

je nastopila velika špekulacija z vrednostnimi papirji in z blagom, zlasti z bombažem. Že 1825. leta so tej špekulaciji sledili polomi bank, gospodarski zastoj in brezposelnost, zmanjšani obtok denarja — kar so že tipični znaki kasnejših kriz. V začetku tridesetih let so se začele dvigati cene. Med tem se je začela industrializacija Amerike in velikopotezno izkoriščanje tehničnih iznajdb. Ta razvoj je dosegel svoj višek 1834. l., toda že 1836. l. je zasegla kriza gospodarstvo Anglije, Francije, Belgije in severne Amerike. V štiridesetih letih so se začele v Evropi graditi železnice, čemur je sledil gospodarski procvit, 1847. l. pa že zopet nova kriza.

1843 do 1873: Začeli so se zopet obetati boljši časi, posebno z 1852. l., ko so odkrili v Kaliforniji mnogo bogatih zlatih žil. Pospešil se je razvoj industrije, prometa in zunanje trgovine v zapadni in srednji Evropi. 1857. l. je prišla nova kriza iz severne Amerike po predhodni veliki špekulaciji z vrednostnimi papirji in blagom. Ta kriza je zajela sev. Ameriko, zapadno in srednjo Evropo in Skandinavijo. Kriza je trajala štiri leta. 1861. se je zopet začela konjunktura, čije izvor je bil v razvoju bombažnega gospodarstva v Egiptu, Indiji in Braziliji. Ta razmah je pospešila severo-ameriška državljanska vojna. 1867. l. se je pojavila mala kriza, ki se je najbolj občutila v Nemčiji, toda je bila kmalu premagana. Po zmagoviti vojni Nemčije nad Francijo 1871. l. so nastopile v Nemčiji velike izpremembe v posesti premoženja in borzne špekulacije, ki jim je že 1873. l. sledil velik polom na dunajski, potem na berlinski, new-yorški in londonski borzi. Kriza se je prenesla na industrijo.

1873 do 1895: skoro sama trajna kriza s kratkimi presledki. Do 1879. l. je bila skoro enotna gospodarska stiska v vseh kapitalističnih deželah; najboljše razmere so bile v Franciji. 1880—82 je sledilo kratkotrajno, delno zboljšanje. Začelo se je veliko izseljevanje v Ameriko. Razmah poljedelstva v Ameriki je pretresel evropsko poljedelstvo. 1883. do 1888. zopet občuten zastoj, potem kratko zboljšanje, od 1891. l. dalje pa zopet kriza kljub novim carinskim tarifam v Nemčiji, Ameriki in Rusiji.

1895 do 1914: Veliki tehnični preobrati, posebno v Nemčiji in Sev. Ameriki. Velika akumulacija (kopičenje) kapitala, naraščanje naložb kapitala in obrestnih mer, začasno pomanjkanje delovnih moči. 1900. l. je konjunktura dosegla svoj višek, potem prav majhen zastoj v Evropi, končan že 1903. l. Rapiden razmah Amerike in rekordni dobički kapitalistov. 1907 do 1909 je prišlo do zastoja v nekaterih panogah, vendar se je gospodarstvo do svetovne vojne razvijalo povoljno, seveda z velikimi ovirami (posebno na denarnem trgu) in notranjimi nasprotstvi.

1914 do 1920: zaradi preobrazbe industrije za vojsko in uničevanja dobrin naraščajoče pomanjkanje raznih vrst blaga.

O povojni dobi in njenih različnih produkcijskih, valutnih in strukturnih krizah do izbruha svetovne gospodarske krize bomo govorili še na koncu te razprave, v kolikor bo to potrebno za razjasnitev vsega problema in v kolikor ga nismo obdelali že v prejšnjih številkah. Sedaj, po naštetih krizah v zgodovini kapitalističnega gospodarstva moramo orisati značaj, izvor in posledice vseh teh kriz.

Med krizami, ki so se pojavile do današnje, ki je najobčutnejša, razlikujemo sledeče glavne krize:

Krize v prodaji blaga, ki so obenem tip periodičnih kriz kapitalističnega gospodarstva. Blago se nakopiči, cene padajo, obrati se ustavljajo, brezposelnost narašča. Do 1873. l. se pojavljajo vsakih sedem do enajst

let; od tedaj naprej, zlasti od svetovne vojne sem pa nastopajo v vedno bolj krajšem času.

Dolgi in kratki valovi: Razven teh kratkih obrokov v krizi in konjunkturi prodaje blaga lahko razlikujemo tudi »dolge valove« v razvoju gospodarstva, tako n. pr. od 1843 do 1873 »dober« dolgi val s kratkimi vmesnimi in ne zelo občutnimi krizami; od 1873. do 1895. pa obratno trajno krizo s kratkimi vmesnimi zboljšanji; 1895. do 1914 zopet pretežno dobra leta; po svetovni vojni »slab« dolgi val; na koncu vsakega dobrega vala je bila doslej vojna (1870. in 1914. leta). Z dolgimi slabimi valovi je redno zvezana stiska poljedelstva in zmanjšanje produkcije zlata.

Produksijske krize so nasprotje krizam prodaje blaga. V produkcijskih krizah primanjkuje blaga. Izrazita produkcijska kriza je bila n. pr. koncem svetovne vojne, ko je primanjkovalo premoga in življenjskih sredstev. Vzroki produkcijskih kriz so redno **negospodarskega** izvora. Povzročajo jih vojne, potresi, poplave i. p.

Valutne krize izvirajo redno iz gospodarsko neutemeljene razmnožitve denarja. Ozko so zvezane s stanjem državnega proračuna in plačilne bilance, ne pa s »kritjem« obtoka bankovcev. Z inflacijo, t. j. s povečanim obtokom papirnatega denarja se hoče n. pr. povzročiti navidezno konjunkturo na blagovnem trgu.

Specialne krize pomenijo omajanje določenih gospodarskih panog v mednarodnem obsegu radi velikih tehničnih revolucij. Primerov za specialne krize imamo polno v povojni dobi: krizo premogarstva radi povečanega pridelovanja nafte in petroleja ter gospodarstva z vodno energijo, krizo tekstilne industrije radi industrializacije vzhodne Azije in južne Amerike, krizo poljedelstva radi velikega tehničnega napredka v prekomorskih deželah in radi še predkapitalističnega načina obdelovanja zemlje v Evropi. Posebni slučaj specialnih kriz so kreditne in špekulacijske krize.

Strukturne krize so trajni gospodarski pretresljaji celih držav ali delov zemlje. Strukturno krizo doživlja n. pr. Anglija radi zastarelosti svoje industrije in radi velikih posestnih in produkcijskih sprememb po svetu; doživlja jo tudi Avstrija, ki je izgubila svoje prejšnje gospodarsko območje, doživlja jo prav za prav vsa srednja Evropa radi posledic svetovne vojne in, ker je izgubila svojo prejšnjo prednost v industriji.

Skupna korenina vseh vrst kriz z izjemo prirodnih katastrof pa je v neorganiziranosti kapitalističnega gospodarstva, ki gleda samo na dobiček in po tem usmerja vse svoje početje.

Neka tipična skupnost velja samo za krize v prodaji blaga, pri vseh enkratnih krizah ni seveda nič tipičnega. Tudi periodične krize ne potekajo vse enako. Pri vsaki periodični krizi se ponavlja nekaj pojavov, ki se jim pa vsakokrat pridruži kaj posebnega.

Dobo konjunkturo (procvita) občutijo ljudje vsakokrat kot »normalni«, dobri razvoj gospodarstva, zgodovinsko gledano pa konjunktura ni nič normalnejšega od vsake krize. Tipični pojavi konjunkturo so: naraščajoči dobički kapitala, množitev naložb kapitala, zviševanje borznih tečajev, naraščanje produkcije in porabe dobrin. Cene se dvigajo, toda ne enakomerno pri vseh blagovih. Tipični pojavi konjunkturi sledeče krize pa so: pomanjkanje kapitala, kreditne omejitve bank, razburjeno, nervozno razpoloženje in pričetek ustavitve plačil s strani večjih podjetij. Zlasti to zadnje vodi v **depresijo**: padci tečajev na borzah, pretres blagovne tr-

govine, padanje denarnega prometa, padanje dobičkov in emisij kapitala, zmanjšan obtok bankovcev, vedno manjša poraba dobrin, naraščanje zalog, odpusti in brezposelnost delavcev — kar je zopet vzrok nadaljnjemu zmanjšanju prodaje blaga. Polagoma se zaloge izčrpavajo, posebno radi padajočih cen, gospodarstvo začne polagoma prehajati iz krize v konjunkturo — da zopet kmalu zaide v krizo.

Kako si razlagajo ljudje vse te krize. **Teorij** je več. Lahko jih pa delimo v dve glavni kategoriji, v: **gospodarske in izvengospodarske teorije**. Izvengospodarske teorije razlagajo krize iz dogodkov, ki so izven gospodarskega življenja. Med temi razlikujemo zlasti: **prirodne** teorije, ki razlagajo krize iz prirodnih katastrof: potresov, poplav in slabih letin. Med temi je najbolj razširjena teorija Angleža Jevona o solčnih pegah, ki da na določene čase povzročajo prirodne katastrofe in iz njih izvirajoče gospodarske krize. **Vojne** teorije razlagajo krize iz uničenja produktivnih sil po vojnah. **Politične** teorije pravijo, da izvirajo motnje v gospodarskem razvoju iz bojov za državno oblast in ureditev človeške družbe. Druga teorija razlaga zopet, da nastajajo krize in konjunktore iz prevelikega ali premalega razmnoževanja **prebivalstva**. Nobena izvengospodarska teorija ne more razložiti rednosti nastopajočih kriz in večina od njih ne more odgovoriti na vprašanje, zakaj se take krize niso pojavljale pred 19. stoletjem.

Med **gospodarskimi** teorijami razlikujemo predvsem:

Monetarno teorijo. Ta pravi, da izvirajo krize in konjunktore iz menjajočega se razmerja med množino denarja in med višino cen. Napačna razdelitev zlata ali napačna kreditna politika državnih bank je po tej teoriji glavni vir krize. Pristaši te teorije so mnenja, da se morejo motnje v gospodarstvu prepričati ali vsaj omiliti z mednarodno zlato politiko in z mednarodnim sodelovanjem narodnih bank. Tudi ta teorija ne more pojasniti rednosti nastopajočih kriz.

Teorije o racionalizaciji pravijo, da so krize izraz čezmernih ali napačnih investicij na stroške kupne moči ljudstva. Ta teorija je še bolj šepava, ker ugoden gospodarski položaj v kapitalizmu je baš tak, v katerem se »racionalizira«. To se pravi, da si ne moremo zamisliti kapitalizma, v katerem ne bi bilo redno vračajočih se period investiranja; baš to, zakaj se prav te periode vselej prekinejo, je treba pojasniti — tu se pa teorija racionalizacije neha.

Mogli bi naštetii še razne ekonomske teorije, kakor **intervencionistično, nadprodukcijsko, disproporcionalno**, toda radi prostora se moramo omejiti.

Najpravilnejša od vseh teorij se je izkazala doslej **marksistična** teorija. Ta je najpopolneje razložena v Marxovem »Kapitalu«, ki izide letos tudi v slovenščini. Njej bi mogli očitati nepopolnost samo v toliko, v kolikor je še niso popolnoma razvili Marxovi nasledniki. V njenem bistvu pa resnični razvoj dogodkov potrjuje edino-le Marxovo teorijo.

Po vsem tem bodo naši bravci veliko lažje razumeli ves razvoj, potek in posledice **sedanje svetovne gospodarske krize**.

Potek sedanje krize: Začela se je prav za prav s polomom na newyorški borzi jeseni 1929. leta. Ta polom so spočetka razlagali le kot špekulacijsko zadevo, toda kljub vsemu optimizmu se je kmalu izkazalo, da je bil to uvod v industrijsko depresijo. V zimi 1929/30 se je kriza razširila na več evropskih držav in na del surovinskih pokrajin Amerike. V letu

1930. izginjajo polagoma vsi otoki konjunktore: Nova Zelandija, Čile, Irska, Švedska, Danska. Najdalje se drži Francija radi precej izenačene zgradnje gospodarstva, radi stabilnega prebivalstva in ugodne stabilizacije valute. Toda v drugi polovici 1931. l. začne prodirati kriza tudi v Francijo.

Simptomi krize: Naraščanje brezposelnosti, ki v mnogo deželah tudi v zadnji konjunktorni periodi ni popolnoma izginila. Sedaj so od brezposelnosti prizadete prav vse države: industrijske in agrarne dežele, demokratično in diktatorsko vladane države. Število brezposelnih znaša najmanj 30 milijonov in pri tem je treba pripomniti, da Sev. Amerika z 8 milijoni brezposelnih ne pozna brezposelnega zavarovanja, ki so ga mnogi še nedavno navajali za vzrok brezposelnosti. Nadaljnji simptom je na svetovnih tržiščih padec cenam surovin in življenskih sredstev, zlasti pšenice, kave, bombaža, kavčuka, bakra. Obrestne mere so v nekaterih deželah analogno prejšnjim krizam padle (posebno v Ameriki in Franciji), v drugih deželah, kakor v Nemčiji, so pa nasprotno narasle. Razne velike banke propadajo zlasti v Ameriki, Nemčiji, Avstriji, Franciji in Svici, iz česar nastaja »kriza zaupanja«. Države jim pomagajo. Poostruje se protekcionizem in zapora meja — še celó klasična dežela svobodne trgovine Anglija je uvedla zaščitne carine. Motnje kredita, omajanost državnih proračunov in negotovost plačilnih bilanc ogroža valutne sisteme tako, da je n. pr. Anglija odpravila zlati standard.

Politične posledice krize: radi obubožanja srednjega stanu in brezposelnosti naraščanje fašizma v Nemčiji, radi nerešenega brezposelnega problema padec delavske vlade v Angliji, radi padca cenam surovin in sledečega obubožanja val revolucij v južni in srednji Ameriki, v deželah s prej še sorazmerno ne dovolj močnim delavskim gibanjem naraščanje socializma v Madjarski, Franciji, Ameriki, Španski, Italiji, kapitalistična naročila v Rusiji, ojačanje svetovno-političnega vpliva na zlatu bogate Francije itd.

Za odpravo krize predlagajo gospodarstveniki razne inflacijske načrte, ki bi pa v najboljšem slučaju povzročili le kratko navidezno konjunkturo, ki bi ji sledila poostrena kriza. Države vedno bolj zapirajo meje proti vsemu inozemskemu blagu. Delavstvo je mnenja, da je edini izhod iz te in iz vseh sličnih kriz kapitalističnega gospodarstva — prehod v sistematično gospodarstvo, ki bo proizvajalo vse dobrine po potrebah človeštva.

Vprašanje, ali je sedanja svetovna kriza zadnja ali ne, ne zavisi od kapitalistov, temveč od tega, ali bo delavstvo sposobno že sedaj, da pokaže in uveljavi nova pota in nova načela v ureditvi gospodarskega življenja.

FAŠIZEM IN DELAVSKO GIBANJE V AVSTRIJI

Vodja avstrijskega delavskega gibanja Otto Bauer je v dunajskem »Kampfu« napisal o razvoju dogodkov v Avstriji članek, ki pojasnjuje dobro ne le tamošnjih razmer, temveč zavzema stališče tudi do več problemov, ki so danes važni skoraj za vse mednarodno delavsko gibanje. Zato v naslednjem podajamo glavno vsebino Bauerjeve razprave:

Če hočemo pravilno oceniti rezultate volivne bitke 24. aprila, se moramo zavedati, pod kako drugačnimi pogoji smo se borili v tej volivni bitki kakor v zadnjih volivnih bojih.

V začetku volivnega boja 1923. l. je zvezni kancler dr. Seipel napovedal odpravo stanovanjske zaščite. »Hišni gospodar mora zopet živeti od svoje hiše,« je obljubljal tedaj hišnim posestnikom. Pretežna večina mestnega prebivalstva se je naenkrat čutila ogrožena. Volivni boj se je izpremenil v boj za stanovanjsko zaščito. To je privedlo k nam široke volivne množice iz vrst malomeščanstva, da celo iz meščanskih plasti. Kot branilci stanovanjske zaščite smo se tedaj borili in zmagali.

Za volivni boj v letu 1927. je napravil Seipel enotno listo. Vse meščanske stranke so stale v eni fronti, na eni kandidatni listi proti nam: Klerikalci in »liberalci«, antisemiti (protižidovci) in Židi, katoličani in framazoni. To je vzbudilo vse energije delavskega razreda. Hkrati je bila meščanska fronta močno kompromitirana radi škandalov centralne banke in poštne hranilnice, kmečke in štajerske banke. In tako smo izvojevali bitko z velikim uspehom.

Pred volivnim bojem 1930. l. se je izvršil prelom med Schobrom in Vaugoinom radi Strafelle. Krščanski socialci so izzvali pravno čuvstvo širokih meščanskih plasti. Pred tem so že več let vznemirjali deželo Heimwehrovci. Neposredno grozeča nevarnost fašistovske pustolovščine je razvnela strasti delavskega razreda in je zbrala okrog njega vse republikansko misleče državljane. Tako smo mogli vreči vlado Vaugoin-Starhemberg.

Pri teh zadnjih volitvah je bilo popolnoma drugače. Stanovanjska zaščita ni igrala nobene vloge. Fašistična nevarnost je mnogo manj grozila kakor v letu 1930. Delovala ni nobena od sil, ki so v prejšnjih volivnih bojih do skrajnosti razvile vse energije delavskega razreda in privedle k nam množice malomeščanstva. In silno dejanje je, da smo mogli kljub vsemu temu obdržati množice, ki smo jih pridobili od 1923. leta dalje, da smo dobili le nekaj tisoč glasov manj kakor v odločilnem boju proti fašistovski vladi 1930. leta.

Toda tudi gospodarski bojni pogoji so bili to pot neprimerno neugodnejši. Večletna brezposelnost zrahlja vezi skupnosti, ki jih tovarna vsak dan spleta okrog delavstva. Večletna stiska brezposelnosti vodi v top obup. Na koga naj se v mali industrijski občini obrne brezposelni delavec, ki je izčrpal že vse podpore? Na nikogar drugega se ne more obrniti kakor na občino, ki je v industrijskih krajih večinoma v socialno-demokratskih rokah; toda revna občina, ki je z ustavitvijo obrata prišla ob davčne dohodke, mu ne more pomagati. Ali je mar čudno, če se njegova nejevolja obrne proti sodrugom, ki mu niso mogli pomagati iz stiske? Ali je čudno, če postane top obup rodovitna podlaga za hakenkreuzlersko demagogijo? Toda tudi zaposleni delavci živé pod strašnim pritiskom krize. Skrajšano delo znižuje plače. Strah za svoje delovno mesto, bojazen pred brezposelnostjo slabi odporno moč proti podjetniškemu pritisku. Pri zastoju v prodaji blaga in padajočih cenah ne morejo niti najmočnejše strokovne organizacije preprečiti pritiska na plače. Ali je čudno, če globoka nezadovoljnost množic žene nesrečneže v naročje vsakemu čudodelnemu doktorju, vsakemu političnemu Zeileisu, ki obljublja odrešenje? Vsa mladina ne le delavskega razreda, temveč tudi meščanstva je brezposelna. Ko zapusti šolo ali ko konča svojo učno dobo, postane brezposelna, preden je sploh delati začela. Nikjer ne vidi nobene nade za udejstvovanje svojih mladih sil. Ali taka mladina ni mar vselej postala plen pustolovstva? Tako so zrastle iz gospodarske krize resne nevarnosti

za nas. Da smo se jih ubranili, da smo kljub tako neugodnim bojovnim pogojem izgubili le nekaj tisoč glasov v vsej Avstriji, je veliko delo!

Veliko delo je tem bolj, ker naša politika v zadnjih letih ni mogla dati dovolj izraza ogorčenemu razpoloženju trpečih množic. Več let nam je pretila resna nevarnost fašizma. Več let je bila naša najvažnejša naloga, da preprečimo, da bi bil delavski razred zlomljen, če bi se združila legalna državna oblast z ilegalnimi armadami Heimwehra. Potrebno je bilo to preprečiti. Da pa smo mogli to preprečiti, je bilo treba več let elastične taktike, previdnega manevriranja, neljubih kompromisov. Ta taktika je bila uspešna. Toda ta uspeh smo morali plačati: kajti previdnost ne vzbuja navdušenja, kompromisi ne pridobivajo mladine.

Tako smemo biti torej zadovoljni z rezultatom volitev. Notranja moč in trdnost gibanja, enotnost delavskega razreda se je tudi to pot obdržala. In vendar bi bilo nespametno, če bi podcenjevali resne nevarnosti, ki izvirajo iz volivnega rezultata, in veličino nalog, ki se nam stavljajo.

Dočim smo mi ostali trdni, se je izvršil preobrat v meščanskem taboru. Velenemcev ni več, kmečka zveza je občutno oslABLJENA, (Schobrov) Heimatblock izginja. Krščanski socialci so se dobro držali le na deželi; v mestih, posebno na Dunaju, so bili težko poraženi. Hakenkreuzlerji so doživeli uspeh, čigar sugestivna moč jim obeta nadaljnje uspehe. To je največji preobrat v meščanski strankarski grupaciji od onega časa, ko so krščanski socialci in nemški nacionalci nadomestili stari klerikalizem in stari liberalizem. Od 1897. l. dalje je vse naše volivne boje obvladalo nasprotje med nami in krščanskimi socialci; odslej jih bo pa obvladalo nasprotstvo med nami in nacionalnimi socialisti.

V meščanski demokraciji vlada veleburžuazija. Vladajo meščanske stranke, ki pa imajo množico volivcev med malomeščani in kmeti. Veleburžuazija vlada torej z malomeščansko-kmečkimi strankami, na katere vpliva s svojo gospodarsko močjo in s svojim obvladanjem javnega mnenja. Krščanski socialci in nemški nacionalci, ki so se v devetdesetih letih razvili kot malomeščanski stranki proti velemeščanskemu liberalizmu in fevdalnemu staremu klerikalizmu, so v republiki sami postali organ gospodstva velekapitala in veleposesti. Ves smisel Seiplove politike je bil: združiti proti delavskemu razredu vse meščanske sile od zveze bank, od zveze industrijcev, od aristokratske poljedelske družbe do zadnje obrtne zadruga in do zadnje hranilnice. Toda če se premesti nasprotje med kapitalistom in malomeščanom, med veleposestnikom in kmetom in če oba nastopata v eni fronti proti delavskemu razredu, postanejo nujno malomeščani in kmetje konj, ki ga jezditale velekapital in veleposestvo.

Vsaka dolgo trajajoča gospodarska kriza, ki ruiniira malomeščana in ki spravi v revščino kmeta, ogroža tako razredno grupacijo. Kakor so bile malomeščanske in kmečke revolte, ki so v devetdesetih letih spravile kvišku krščanske socialce in velenemce, posledica dolgo trajajočih gospodarskih kriz osemdesetih let, tako izvira tudi iz sedanje težke gospodarske krize upor malomeščanov; če ubožoajo, postanejo rabijatni in divje bijejo okrog sebe. Politika starih, sitih, konservativnih meščanskih strank ne odgovarja več njihovemu razpoloženju in zato postajajo fašisti.

V Nemčiji je divji nacionalizem tudi odpor po izgubljeni vojni tisočero užaljenega, ponižanega nacionalnega ponosa. V Avstriji črpa hakenkreuzlersko gibanje mnogo manj moči iz nacionalizma. Krščansko-socialni malomeščan od predvčerajšnjim, ki je včeraj volil nacionaliste, ni postal nemški nacionalist. Jezi se nad svojo stranko, da je postala preveč

državniška, da si ne upa izreči nobene antisemitske (= protižidovske) besede več, da jemlje denar od židovskih fabrikantov in da daje židovskim bankam ljudski denar. Prav kakor po vseh dolgih krizah osemdesetih in devetdesetih let zavzema malomeščanski upor, malomeščanski antikapitalizem najprej obliko antisemitizma.

Tudi meščansko čuteče uradnike in nameščence je spravila kriza v ogorčenje. Njihova vera v kapitalistični svet je omajana. Toda kako naj dajo izraza temu? Ali naj postanejo socialdemokrati? Saj so vendar bolj oblečeni nego proletarci in obiskovali so vendar višje šole; torej s temi se ne morejo mešati. Vendar bi radi postali socialisti, toda to naj bo tak socializem, ki proletarce kroti, ne pa, da jih dela še bolj ošabne.

Toda dokler pripadajo tovarne kapitalistom in zemljišča aristokratom, ostane veleburžuazija vladajoči razred. Malomeščan lahko še tako rabijatno zbija okrog sebe — dokler se malomeščanstvo ne zbere okrog delavstva, zaide vsako njegovo gibanje pod komando kapitalistov. Veleburžuazija vlada demokratično z meščanskimi strankami, dokler jim malomeščani in kmetje sledé. Če pa se malomeščan upira uglednim, konservativnim meščanskim strankam, potem se seveda ne da več vladati demokratično. Tem bolje! Potem bo veleburžuazija že znala podivjanega malomeščana porabiti za to, da bo razbil demokracijo, da bo mogla s fašistovsko diktaturo vladati mnogo sigurneje, mnogo bolj neogroženo in neomejeno!

Tako je iz preobrata v meščanskem taboru vstal za nas nov sovražnik: nova fašistovska nevarnost, ki je mnogo manj avstrijska, špispurgarska in provincijalna in mnogo bolj pruska, disciplinirana in velemestna, kakor je bil že razpadajoči heimwehrovski fašizem. Boj proti temu novemu sovražniku bo odslej naša najvažnejša politična naloga.

Predvsem moramo poznati tega novega sovražnika! Naši starejši govniki poznajo naše stare nasprotnike, toda o našem novem sovražniku vedo še premalo. Naše propagandne metode se morajo bistveno izpremeniti. Ne pozabimo, da že sedaj tvori več nego četrtino volivcev povojna generacija, ki predvojne dobe ne pozna; naše metode se morajo prilagoditi načinu mišljenja te nove generacije. Vse to, kar je priborila stara generacija v dolgih bojih in na kar je upravičeno ponosna, je temu mlademu rodu že samo po sebi razumljivo, ker se je v tem že rodil; zato te generacije ne more navdušiti veselje nad že priborjenim, temveč le vabljev cilj, ki ga je treba še izvojevati. Samo mladi ljudje, samo mladostna bojevnost lahko premaga stranko, kakor je fašistovska. Življenjsko važne naloge so, da **zagotovimo mladini vedno več prostora v našem gibanju, da ga obvarujemo pred vso okorelostjo v starih metodah in v sami rutini in da z mladostno razboritostjo ustvarimo primerno ravnotežje proti konservativnosti, specializmu in prozaični treznosti, ki se razvije v dolgoletnem skrbnem upravnem delu.**

Široke malomeščanske in proletarske množice, ki so doslej zvesto sledile starim meščanskim strankam, so se razgibale, razburjene po krizi. Te lahko zapadejo fašizmu. Lahko pa se pridobé tudi za nas. Če se bomo mi zdeli množicam kot partnerji in sokrivci tega sveta, jih bomo silili le v fašizem in bomo ojačili fašistovsko nevarnost... Čim bolj smelo pa bomo pokazali veliki svoj cilj, tem več razgibanih množic bomo pritegnili.

V tem trenutku bi bilo preuranjeno definitivno določati taktiko. Novi dogodki v inozemstvu nas lahko v kratkem času postavijo pred popolnoma nove probleme. Toda naj nam novo nastali položaji vsilijo kakršne-

koli taktične sklepe, na eno moramo pomisliti pri vsakem pretehtavanju taktike: v dobi, v kateri razburja duhove množic svetovna gospodarska kriza brez primere, ne more razgibati množic vsako še tako pametno in uspešno državištvo, kompromisarstvo in paktiranje. Samo moška volja in smelo delo zmagujeta novega sovražnika.

F. PANFEROV:

TRAKTOR

(Odlomek iz romana »Bruskij«)

Panferov nam prikazuje v tem romanu socialni boj v današnji ruski vasi, boj med individualnim in kolektivnim poljedelskim gospodarstvom. Od leta do leta je odstotek kolektivnih gospodarstev v ruski vasi vse večji, število kulakov — kmetov, ki obdelujejo svojo zemljo s pomočjo najetih moči — vedno manjše. A pionirji, ki so orali ledino kolektivizma v ruskem poljedelstvu, so morali (in še morajo) prenesti mnogo nezaupanja, posmeha in sovražnosti, dohler se niso s svojo vztrajnostjo vendar uveljavili. V sledečem odlomku Panferovega romana se opisuje negotovost dvojice pogumnih kolektivistov, bo li traktor, ki so ga po dolgih prošnjah dobili od zemske uprave, zadovoljil njih pričakovanja. Obenem riše zavist in škodoželjnost ostalih konservativnih vaščanov.

T. M.

Ognev in Panov sta postopala okrog traktorja. V prsih Ogneva je divjal nemir.

»In če nenadno odpove?« je vprašal in vohunil okrog traktorja. »Potem se ne bomo mogli nikamor več izogniti sramoti. Čuhljav sam lahko spravi človeka iz vasi s svojim zlobnim jezikom.«

»Bo že tekel, na vsak način bo deloval,« ga je tolažil Panov in je tlesnil z dlanjo po traktorju. »Samo pomisli: če bi ta stvar ne bila za nič, misliš, da bi nam jo bila oblast nasvetovala? Kake neporabne ropotije nam vendar ne bodo pošiljali.«

Tako sta sedela poleg traktorja do zore in se razgovarjala ter uživala v radostnem pričakovanju. A ko se je že skoraj popolnoma zdanilo, sta od utrujenosti zaspala.

... Od Volge sem se je skozi ozko globel po vseh štirih oprezno plazil Šlenka. Prikradel se je tik do traktorja. Nekaj si je dal opraviti na njem. Potem je planil v beg.

»Da bi vas...« je sikal Šlenka in na moč bežal proti rečnemu obrežju.

Ognev se zbudi, zakliče:

»David, spiš!«

»Kaj je?« se vzdrami Panov.

»Spiš, te vprašam, ti čuvar ti! Zdi se mi, kakor da je bil nekdo tukaj.«

»Kdo bi bil neki tukaj? Kaj ti ne pride na misel!«

»Kdo? Taki prijatelji se že najdejo...«

Ognev je stopil malo naokrog. Pod gričkom je opazil v rosni travi sledove človeških stopinj. Preiskal je globel, ozrl se je na sivo gladino Volge, ki se je slabotno svetlikala v jutranjem somraku. Vrnil se je in zagodrnjal:

»Nekdo je bil tukaj.«

»Kdo neki?«

»Nekdo je nedvomno bil. Sledovi so tu.«

Panova je stresel oster jutranji hlad.

»Nikolaj!« je zaklical in stresel ponjavo, »vstani, sokolič moj, in napravi brzo poskusno vožnjo, preden se ljudstvo zbere; kmalu bodo vsi tukaj.«

Nikolaj Pirjakin je zlezal izpod ponjave, si hitro obrizgal obraz z mrzlo vodo in si ga je s ponjavo obrisal.

»Precej raskava brisača,« se je nasmejal in spustil ogel ponjave iz rok. Nato si je dal opravka pri traktorju, nalil je bencina in je zavrtel kljuko. Traktor se je stresel in se zaletel.

»Ti, Nikolaj, pazi! Danes moramo pokazati, kaj smo, mi nemaniči,« je rekel Ognev.

»Pokazati bomo morali takorekoč, ali predstavljajo naše sprednje strani obraze ali gobce.«

»Razumem. Misliš, da ne vem, kako je?«

»Da, da,« je veselo povzel Panov. »Pokazati jim moramo, kaj je komuna. To se mora razumeti. Popolnoma drugo, novo življenje.«

Motor je začel pokati, pojemati in je nazadnje popolnoma utihnil.

»Tu imaš. Kaj pa je to?«

Ognev je zadržtel, pogledal je v smeri proti Širokemu in je pljunil. »Fej, hudič, le poglej, saj že prihajajo.«

Ropot traktorja je vso vas spravil na noge. Po ozkih stezah so tekli ljudje proti Bruskim, dvigali so oblake prahu in se glasno preklikovali. Kot prvi so se približali Petjka Kudejarov, bratje Kuzmičevi, Čižik, Plakuščev in Jaška Čuhljav.

»No, vi pionirji nove dobe!« je kričal Čižik naproti, »pokažite sedaj, če vaš konj več opravi kakor naši. He, vi?«

»Pokazati?« se obregne Nikolaj, »preobrnem vam vse polje, od znotraj na zunaj.«

Ilja Maksimovič je opazoval traktor od spodaj navzgor. Roke si je zagozdil pod pazduhe in je migal s čeljustjo: veter se je igral z njegovo dolgo, belo brado in mu jo metal preko rame.

»Ta spak ne bo tekel!« je kričal Petjka Kudejarov, »stavim, da se ne gane.«

»Ti le nase pazi in si svoj pas malo pritegni,« ga je zavrnil Ognev; pripognil se je k Nikolaju in je zamrmral komaj slišno:

»Kolja, kaj je? Najrajši bi se v zemljo pogreznil.«

»Morem jaz kaj zato? Saj vidiš, da storim vse, kar zmorem.«

»No, ali bo kmalu, Kolja?« se je zopet oglasil Čižek. Drugi so ga posnemali:

»Ali se ne pusti vpreči?«

»Čakaj, ti pomorem!«

»Sam se vprezi pred njega, potem bo mogoče tekel!«

Smeh kmetov je bolel Ogneva kakor udarci z bičem. Ustnice so mu podrltavale, obraz se mu je nakremžil, pesti so se mu skrčile.

»Spravite se stran. Kakor muhe ste se natepli,« je vpil Nikolaj, »hudič ve, nekaj se je moralo tu notri pokvariti, ali kje, ne morem najti!«

»Državljani, ste slišali, poškodba!«

»To je vedno tako. Če nekaj ne funkcijonira, je takoj kriva poškodba.«

»Vi pionirji vi! Bolje je, da se daste takoj zakopati.«

Nikolaj je z jeznim pogledom objel gručo kmetov in je zlezal pod traktor. Kmetje so znova začeli:

»Zdi se, da v njegovem trebuhu nekaj ni v redu!«

»Pošlji po zdravnika!« se je rogal Čížik.

»Ha, ha! Vaših dva tisoč rubljev je fuč!«

To je tudi Ilji Plakuščevu razvezalo jezik: »Tri tisoč? ... Niti enega groša ne bodo plačali ...«

»Kvečjemu, če da Davidka svoj kuštrav čop,« je vpil Čížik.

»Državljeni,« se je razburjeno oglasil Jaška Čuhljav, »čemu se pa režite? Mogoče se je pa res kaj pokvarilo na njem.«

»Seveda se je pokvarilo,« so soglašali kmetje, »kupovali ste plug, pa ste dobili omelo za muhe.«

»No, sedaj ste videli, kmetje, koliko je vredna komuna. Kar čim prej se vrnimo domov! Zaprežimo naša suha kljuseta in pojdimo orat. Komuna bo še dolgo tukaj stala, jo bomo še pozneje lahko videli,« je rekel Plakuščev in se je okrenil, da bi odšel. Tudi ostali so se pripravljali na odhod.

Nikolaj je zlezel izpod traktorja in je pričel kričati:

»Nekdo je poškodoval motor. Kako ste ga pa čuvali?!« Naglo je zavrtel pogonsko kljuko na traktorju in se je zavihтел nanj. Traktor je zarjovel, zaropotal in je zasadel svoje jeklene plužnike v staro celino.

Kmetje s Širokega so se čudom zavzeti jadrno umaknili. Hipoma se je iz mnogih grl zaslišal odobravajoč krik, ki je preglasil ropot traktorja. Ognev je tekel za traktorjem, krilil z rokama kakor mlin vetrenjača in je kričal iz vsega grla:

»Le daj, le daj, le pokaži jim, Kolja! Naprej!«

Traktor je kot ogromni, sivomodri, jekleni hrošč grmeče in nevzdržno lezel naprej in enakomerno oral in preobračal celino. Pred njim sta se preko polja vila dva stara kolovoza.

Široški kmetje so zastrmeli. Čížik si je popravil čepico na glavi, pogledal je kolovoznici in rekel:

»Ne, tega pa ne bo opravil. Na kolovozih si bo polomil zobe!«

Plužniki so s hruščem zarezali v trdo zemeljsko površino, traktor je zbito skorjo dvignil in jo obrnil in nato grmeče prodiral naprej v položni breg in je trgjal s plevelom preraslo celino. Kmetje so prekričali strësajoče hropenje traktorja.

»Aha! Deset colov!«

»Dvanajst!«

»Ta pa res izvrstno premeša, skoz in skoz!«

Ampak Čížik se še vedno ni udal.

»Orje res lepo. Toda počasi gre. S konji bi veliko prej opravili.«

»Pa napraviva poskušnjo, teci enkrat za menoj,« mu je zaklical Nikolaj.

Čížik se je utrgal od gruče in je šel za traktorjem. Nikolaj se je zadovoljno nasmehnil in je prestavil motor na drugo brzino. Čížik je poskočil in je tekel, mahaje z rokama in spotikaje se z nogama ob brazde, za traktorjem.

»Ne zaostajaj!« so ga bodrili iz množice, »ne smeš zaostati!«

Ko je traktor dosegel brezov gozdič in je Čížik že težko soped, mu zakliče Nikolaj:

»No, ali naj te dohitim?«

»Ni treba, bi samo stroj utrudil ... je že dobro.«

Kmetje so spremljali Čížikovo tekmovanje s traktorjem z glasnim smehom. Traktor je še enkrat zagrmel, nato pa se je nagnil po nasprotnem položju brega navzdol, proti nasprotnemu koncu polja.

Tiho kakor kača se je smukal Jegor Stepanovič Čuhljav med množico. Ognev ga je zagledal in je stopil k njemu. Kmetje so mu molče napravili prostor in so se krog obeli strnili v krog.

»No, kdo ima sedaj zadnjo besedo?« in Ognev pokaže z glavo proti traktorju. »Kaj?«

Kmetje s Širokega so molčali in stegovali vratove. Tudi Čuhljav je molčal.

Samo njegovi črni očesi sta počasi oprezovali preko obrazov, preko traktorja, preko polj, se vrnili in zopet objeli še enkrat vse, dokler se ni sta ustavili na traktorju in se vanj zapičili. Čuhljav se je vzdramil, se stresel in siknil:

»To bomo šele videli. Ne hvali kaše, preden nisi prosa vsejal.« Položil je roke na hrbet in se je obrnil, da bi odšel. »Pustite me skozi!«

Molče so napravili kmetje špalir in so dolgo gledali za njim, kako je šel sklonjen naravnost proti Širokemu. Čim bolj se je oddaljeval, tem bolj se je zdelo, kakor da so mu roke na hrbtu zvezane.

(Prevedel Tone Maček)

ODKOD IZVIRA MOČ DUNAJSKEGA DELAVSKEGA GIBANJA?

Na to vprašanje odgovarjajo sledeče številke o delavskem izobraževalnem delu na Dunaju. Bilo je:

	1927	1928	1929	1930	1931
Predavanj	5.157	7.712	7.546	7.141	9.401
Skioptičnih predavanj	784	1.151	1.372	1.105	1.087
Filmov	247	444	579	1.246	4.563
Ekskurzij	728	907	1.742	2.221	2.652
Knjig se je izposodilo	1.089.271	1.377.528	1.710.595	2.024.670	2.316.749

Odgovor teh številk naj bo vzpodbuda našemu izobraževalnemu delu.

L. J.

VOLITVE V FRANCIJI

Evropski svet je z izredno pozornostjo zasledoval potek volilnega boja v Franciji in z velikim zanimanjem pričakoval izida volitev.

Za volitvami v Avstriji, kjer je socialna demokracija zmagovito zaključila oster volilni boj, za volitvami v Nemčiji, ki jih karakterizira močan in nenaden porast fašističnih glasov, je bilo težko prerokovati, kako bo glasovalo francosko ljudstvo. »Slovenec« je radi svojih petnajsterih prijateljev v Franciji prerokoval desničarsko zmago.

Naravno in umevno je, da je posebno po izidu nemških volitev le še bolj porasla nervoznost in nestrpnost. Vsaj je res skrajni čas, da napravijo v svetu konec politiki, ki niha med mirom in vojno. Vedno bolj dozoreva spoznanje, da mora svetovna politika stopiti že enkrat s te stopnice in vedno manj je še takih politikov v svetu, ki mislijo, da bo tudi tako šlo.

Pri francoskih volitvah so zmagale stranke in politične skupine, ki so bile v prejšnjem parlamentu v opoziciji. Dobile so skupno nad 342 poslanskih mandatov.

Posamezne skupine so dobile sledeče število mandatov: *Levica*: komunisti oficialni 11 (+ 4), komunistična opozicija 10 (+ 4), socialni demokrati (Blum) 129 (+ 18), republikanski socialisti smeri Painlevé 34 (+ 6), radikalni socialci Herriota 158 (+ 49); *Sredina*: srednje skupine 77 (— 38); *Desnica*: republicains de gauche (med njimi skupina zadnjega min. predsednika Tardieu-ja) 66 (— 26), katoliški demokrati (klerikalci) 15 (— 3), skupina Marinova 76 (— 10), neodvisni desničarji 34 (— 6).

Leta 1928. izvoljeni francoski parlament je bil izvoljen takoj potem, ko so izvedli stabilizacijo franka pod vodstvom desničarja Poincaréa. Razpoloženje, ki ga je ustvarilo med francoskim ljudstvom to dejstvo, je takrat našlo izraza tudi v francoskem parlamentu.

Francoski volilni red ima svoje posebnosti, ki jih ne poznajo volilni redi v drugih demokratičnih, parlamentarnih državah; ta volilni red pa kaže tudi na posebnosti tamkajšnjih političnih razmer. V Franciji ne poznajo vezanih kandidatnih list, proporca itd. Volitve se vrše po okrajih in prav so rekli nekateri, da se je izvršilo v Franciji sedaj 620 volitev. Tam se tudi volilni boj ne vrši le v okrilju političnih strank in grupacij. Zato v volilnem boju ne gre samo za to, če naj volilni okraj izvoli predstavnika ene ali druge politične stranke z že izdelanim političnim, gospodarskim programom. Navadno gre za izvolitev posameznika, gre za izvolitev podincev.

Temu načinu volitev odgovarja tudi volilna agitacija. Pravijo, n. pr. da je imel Tardieu, predsednik vlade, v svojem volilnem okraju kakih 30 shodov. Vendar pa je bilo samo na dveh shodih navzočih malo nad 1000 volilcev. Vseh ostalih njegovih volilnih shodov, sestankov pa se je udeležilo kvečjem po 50 do 60 volilcev, ki jim je tolmačil Tardieu svoje politične nazore. Kako drugačna je volilna agitacija v Nemčiji, Angliji in drugod, kjer se vrše politični shodi, katerih se udeleži po deset in sto tisoč udeležencev!

Napačno pa bi sodil tudi oni, ki bi mislil, da se na takih volilnih sestankih kandidatov za francoski parlament obravnavajo poglavitno le svetovno-politična vprašanja: vprašanja razorožitve, vprašanja mirovnih pogodb, reparacij itd. Lokalne zadeve, potrebe posameznih občin in volilnih okrajev prevladujejo. Zato pa mnogi tudi ne ocenjujejo kandidatov po strankarski pripadnosti. Nič čudnega ni v Franciji, če se kandidat šele po izvolitvi, ko pride v Pariz, strankarsko opredeli. Za Francoza tudi ni nič redkega, če poslanec parlamentarno grupacijo menja, izpreminja.

Romanje posameznih poslancev, presedlavanje od skupine do skupine je svojstveno francoskemu parlamentu. Tudi korupcijskih škandalov ne manjka. Strankarska neopredeljenost večine parlamentarnih zastopnikov pa pojasnjuje tudi številne vladne krize. Kar desetkrat se je menjala vlada v prejšnjem parlamentu!

Če motrimo Francijo z ekonomskega stališča, vidimo, da se Francija bistveno razlikuje od držav, ki danes diktirajo svetovno politiko. Če poznamo te razmere, razumemo šele francosko politiko. Združene ameriške države, Nemčija, da celo deloma tudi Anglija so gospodarsko gledano razmeroma mlade države. Ameriški delodajalec, ameriški delavec nastajata takorekoč pred našimi očmi; nemški trgovec je produkt zadnjih

dveh desetletij 19. stoletja. Francoski človek nasprotno, pa je dorasel že koncem 18. stoletja: Kmečki sloj, obrtnik izvirata že iz srednjega veka in skoro lahko trdimo, da sta bila oba taka tudi že v veliki revoluciji.

Po svoji socialni strukturi je Francija, čeprav ima že eno stoletje industrijskega razvoja za seboj, v glavnem država kmetov, obrtnikov in meščanov. Ne glede na to, da se preseljujejo ljudje iz dežele v mesto, tvori vendar jedro francoske družbe še vedno kmečki sloj. Ljudsko štetje iz leta 1921. kaže, da živi v Franciji 54% kmečkega prebivalstva, dočim pride v Angliji na 100 prebivalcev samo 20 kmetov. Tipično za francoskega kmeta je tudi, da on sam obdeluje svojo zemljo. Od 8 in pol milijona kmetov obdeluje 5 milijonov svoje lastno gospodarstvo. To dejstvo je izredne važnosti, če se hočejo pravilno umeti francoske razmere.

Taka je razlika med francoskim in angleškim delavcem: Angleški rudar brca po dovršenem delavniku žogo, igra športne igre; francoski rudar pa obdeluje po dovršenem delu svoj vrtiček.

Industrija ni izpremenila značaja francoskega ljudstva. Tudi po versajski mirovni pogodbi je ostala velika industrija lokalizirana. Njen vpliv ni prepletel vse države. Sicer ne napravita tega vtisa Flandrija in Lotrinška, vendar pa dokazuje statistika, da je v splošnem gospodarskem življenju industrija na drugem mestu. Od 22 milijonov delovnih ljudi jih je le 6,200.000 ali 28% zaposlenih v industriji. Tudi ne moremo govoriti o res veliki industriji. Le 4 milijone (69%) od 6,200.000 je regularnih delavcev in 683.000 mojstrov (11%). — Nasprotno kaže angleška statistika, da je tam 90% kvalificiranih, 6,3% samostojnih delavcev in le 3% mojstrov. Razlika med obema državama je po tej statistiki jasna in nesporna. — Še ena statistika je zanimiva! — Neverjetno nizko je število onih delavcev, ki delajo v velikih tovarnah. Od 4 milijonov kvalificiranih delavcev je bilo samo 800.000 delavcev zaposlenih v tovarnah, ki so zaposlovale nad 500 ljudi.

Kdor pozna vsaj te statistične podatke, ve, da delavsko zastopstvo ne more še imeti večine v francoskem parlamentu.

Vendar pa je socialistična stranka, ki jo vodi Léon Blum, pri zadnjih volitvah zelo napredovala. Pri skrajnem marksističnem krilu je značilno napredovanje komunistične opozicije. Socialistična stranka se je ves čas borila proti desničarskemu režimu. Njena organizacija je bila v volilnem boju dosledno in točno izvedena. Zato je strankina volilna agitacija morala doseči uspehe. Njeni pristaši so mogli zelo lahko pokazati in dokazati vzročno zvezo med težavami občin, okrajev, države in pogrešeno finančno in gospodarsko vladno politiko. Tardieu je v svoji agitaciji opozarjal celo na nevarnost franka, če bi zmagala radikalno-socialistična opozicija. (Saj so pred leti kapitalisti nalašč povzročili padec franka.) Tako daleč je segla medsebojna volilna borba, ki se je vodila v znamenju vedno hujše brezposelnosti in gospodarske krize, ki narašča kljub zalogam zlata. Te težke gospodarske razmere so bile eden glavnih vzrokov, da je zmagala opozicija. Vlado so delali odgovorno za vse, predvsem pa za naraščajočo brezposelnost.

Nekateri mislijo, da je pri sedanjih francoskih volitvah zmagal Briandov duh. Drugi, da so francoski volilci s preokretom na levo hoteli pokazati miroljubnost in voljo, preprečiti za vsako ceno novo vojno v Evropi. Vendar pa so Briandovi načrti o Panevropi in gospodarski vzajemnosti daleč proč od motivov, ki so odločali pri volitvah! Zadnje volitve je narokovala le splošna želja po čimprejšnjem odstranjenju vseh gospodarskih

težkoč. Francoski kmet in malomeščan nista videla nobenih raznih zgodovinskih nalog pri sedanjih volitvah.

Res bi sicer radikalno socialistična koalicija dala zunanji politiki nekoliko drugačnega izraza. Vendar pa je malo verjetno, da bi socialisti za to prevzeli odgovornost z aktivnim sodelovanjem v vladi. — Léon Blum je najnujnejše zahteve socialistične stranke že začrtal:

1. znižanje stroškov za vojaštvo,
2. nacionalizacija železnic in
3. uvedba zavarovanja za brezposelnost.

S temi glavnimi zahtevami se bo uveljavljala socialistična stranka v parlamentu, z organizacijo stranke izven parlamenta pa pridobivala med francoskim ljudstvom novih pristašev.

Po dosedanjih izkušnjah sodeč, pa ni računati z dolgotrajnejšo vladno kombinacijo, ki bi jo brez socialistov sestavil Herriot. Eno moramo vedeti: politično je francoski malomeščan levičarski, v socialnem pogledu pa je konservativec: nekdo ga je primerjal s holandskim sirom, ki ima rdečo skorjo, znotraj pa je bel. Problem francoske politike se izčrpava v težavnem vpoštevanju obeh smeri, ki sta logično nezdružljivi. V resnici pa ima še vedno vso moč finančni kapital.

Zato so se doslej tako pogosto menjale francoske vlade. Če se opirajo ne levico, ne morejo voditi niti meščanske finančne politike in za stopajo le slabó materialne interese šibkejših; če se pa opirajo na desnico, pridejo pa kmalu v konflikt z večino francoskega ljudstva. Francoske volitve imajo toliko pomena, da se je proti hitlerjevskemu valu v Nemčiji in proti konservativni vladi v Angliji uveljavila meščanska demokracija v Franciji in da je obenem napredovalo tamošnje delavsko gibanje. To brez dvoma ne bo ostalo brez vsakega učinka na razvoj evropske politike.

LEONHARD FRANK:

OD TREH MILIJONOV TRIJE

5. nadaljevanje — Prevaža Talpa

Kordija je poslušala, ali mu še bije srce, nato pa je dvignila široko razprto roko. Sestra jo je takoj razumela, obrnila se je proč. Krojač je bil mrtev.

Pokopala sta ga. Sestri sta stali poleg.

Čez uro sta zapustila hišo brez stropov. Vračala sta se v Buenos Aires. Peš. Temu sta bila vajena.

Brezkončna ravnina, dva moža, samo še dva, in pes, brezkončna ravnina, v kateri so izginili.

V.

Zopet sta stanovala v isti podstrešnici pristaniške krčme. Še sta čutila hojo v nogah, ki so prvo noč pod odejo korakale dalje v brezkončnost. Tudi koštrunček, ki je radi zaostajanja in tekanja naprej dvakrat prehodil pot, je shujšal in noge so se mu tresle.

Ne da bi se zmenila, nista več omenjala krojača. Samo slučajno sta morala nekoč reči besedo o mrtvem prijatelju. Obstala sta pred neko hišo, ker se je na drugi strani zbirala množica, in tedaj ju je nekdo skozi odprto pritlično okno poklical. Mali mojster, ki je pri njem krojač delal, je šivajoč sedel na mizi ob oknu.

Steklenooki je skušal s prisiljenim smehljajem zadržati bolečino, ki jo je začutil v grlu. Toda ustnice ga niso ubogale. »Nu, kako je?«

Na to ni starec določeno odgovoril, kajti njegovi odjemalci so bili sami brezposelni pristaniški delavci. Pokazal je na napol dovršene hlače, ki so mu ležale na kolenih: »Veste, kdo je naročil tole obleko pri meni? Tega ne boste vedeli... Naročil sem jo namreč jaz sam pri sebi... In kako se godi vajinemu prijatelju?«

»Umrl je.«

Ulično in kavarniško življenje se ni izpremenilo. Samo tisti, ki je iskal delo, je čutil, da se podzidje maje.

Delavstvo vseh mogočih gospodarskih panog je stavkalo, ker so podjetniki hoteli znižati mezde. Na tisoče pristaniških delavcev, nenedoma odpuščenih, ker je izvoz zastal, so imeli sedaj mnogo časa in skoro nič drugega. Tudi delavci velike konzervne tovarne so se sprehajali; v tej tovarni so preje kuhali samo goveje jezike, milijone govejih jezikov, jih zlagali v škatlice in razpošiljali po vsem svetu; sedaj pa je bilo na svetu mnogo manj odjemalcev, ki bi mogli svojim jezikom privoščiti goveje jezike.

V mestu sta bili dve stranki: ena je bila za predsednika republike, druga večja, ki je stalno naraščala, pa proti njemu, češ, da je domovinske koristi prodal ameriškemu in angleškemu velekapitalu, s čimer je obenem z ministri in višjimi uradniki spravil milijone v svoj žep.

Ponekod so se že začeli zbirati ljudje v gruče. Nastopali so ognjevit in elegantno oblečeni govorniki, čijih govore so spremljali poslušalci s pritrdjevanjem in smehom. Ljudje so se izborno zabavali, se šalili in se veselili, da se vendar nekaj godi. Pisar ni razumel niti besede in vendar je boljše kakor ognjevit govorniki razumel prave vzroke gibanja, ki je strujilo po vsej deželi.

Dela nista našla. Tudi za priložnostna dela, ki jih le po sreči in slučajno ujameš, je bilo sedaj preveč brezdelnih rok. Kopnela je tudi mala vsota, ki jima je še ostala od tisočfuntskega bankovca. Živila so se dražila in za sobico v pristaniški krčmi sta morala sedaj več plačati, čeprav sta bila samo še dva. Več tisoč odpuščenih poljedelskih delavcev se je zgnilo v mesto in potrebovali so streho nad glavo.

Oba brezposelna iz Nemčije sta poznala vsa ta znamenja, velika kakor neznatna. V njunem občutju je svet postal majhen in pregleden kakor kak dober svetovni zemljevid, kajti povsod se je dogajalo isto — tu, v Evropi, v Ameriki.

Tu so bili govorniki še elegantni in ognjeviti, poslušalci so se še šalili, medtem ko je kuga že prišla v deželo. Samo predsednik, ki je milijone pokradel, se mora odstraniti, potem bo dežela zopet vzcvetela.

Nekaj dni sta prebila zunaj mesta ob vodi, se hranila s sadjem in spala na prostem prav do belega dne. Zopet je postalo vseeno, kaj počneta in kako dolgo spita; zopet je bilo skoraj tako ko takrat, ko so brez cilja zapustili rodno mesto in šli na cesto — naravnost za nosom.

S cestno železnico sta se vračala v mesto s še štiridesetimi brezposelnimi, ki so noč tudi prebili zunaj; peljati bi se morali preko železnega mostu, ki je držal čez tako globoko reko, da so mogli manjši oceanski parniki po njej pluti. V vročem solncu so se svetili voda in bregova in brezštevilne ladje, ki so bile podobne drobnim hroščem, če si jih pogledal z visokega mostu.

Sprevodnik je z mnogimi kretnjami pojasnil, da koštrunček ne sme v notranjost voza. Radovoljno sta se prerinila skozi tesno zasedeni voz, čigar okna so bila na zunanji strani zamegljena in neprozorna, in sta se postavila na zadnjo ploščad.

Voznik je v mislih zmeraj znova z roko pobrisaval po neprozornem steklu, čeprav je že vedel, da je zamegljeno na zunanji strani.

Ker je moral nekemu bližajočemu se oceanskemu parniku napraviti prost prehod, je mostovni mojster samogibno napravil ono, kar je v svojem življenju že tisočkrat storil: vozniku električne je dal svarilno znamenje »Most zaprt!«, nakar se je most razpolovil in srednji del je vodoravno zdrknul iz njega; tako je za oceanski parnik nastala trideset metrov široka odprtina.

Toda svarilno znamenje za vozovni promet ni poslovalo.

Voznik, ki skozi zamegljeno steklo ni mogel videti, da je bila sedaj namesto srednjega dela mostu smrtonosna praznina, je dirjal z vozom dalje.

Nenadoma je vse utihnilo — voz je skoro vodoravno zletel še malo naprej v zrak. Okameneli voznik je še držal ročico trdno v rokah. V to popolno tišino je jeknil krik mostovnega mojstra.

Voz se je nagnil s pročelno steno naprej, obstal poševno v zraku, ker se je štirideset brezposelnih kakor svinec prevrnilo navzdol k pročelni steni, se še rahlo in samo napol zasukal, končno pa se prevrnil in plusknil s streho naprej in z ogromnim pokom v vodo ter izginil.

Izmed štiridesetih se ni mogel nihče rešiti.

Minuto pozneje je vozil oceanski parnik čez to mesto, ki je bilo zopet ravno.

Ko se je streha iz poševne lege zopet vzravnala, so skočili steklenooki, pisar in koštrunček z odprte ploščadi.

»Izpusti, drugače bova oba utonila!« Steklenooki je sunil pisarja, ki ni znal plavati in se je v smrtnem strahu oklenil steklenookega, z vso močjo od sebe, ga nato zgrabil in se prepustil močnemu toku, da ga je nesel nizdoli.

Čez četrto ure sta čepela nepoškodovana in do kože premočena na bregu. Koštrunček je vstal, stresel s sebe vodo, zopet sedel in ju vprašujoče pogledoval. Pod trojico je že nastalo malo jezero.

»Če bi tebe ne bilo, bi bilo že konec, brez vsega bi utonil.«

»Si radi tega hud name?«

Pisar ni odgovoril. Skušal si je predstavljati, kaj se je zgodilo s štiridesetimi brezposelnimi, ki so ležali v zaprtem vozu na dnu reke; kaj se je vse moralo zgoditi po utopitvi v reki v brezzračnem, z vodo napolnjenem vozu v prvih, kakor večnost dolgih minutah. Strmel je k štirideseterim, kričevito se stiskajočim utopljenecem. »Ti ne potrebujejo več dela.«

»In če bi koštrunčka ne bilo, bi ga tudi midva več ne potrebovala. Potem bi občepela v pasti.«

Koštrunček je takoj položil mokro taco na koleno steklenookega.

Ko sta se vračala v mesto, sta slišala iz daljave posamezne strele. Na neki elegantni cesti, kjer so bile nameščene same trgovine, so postavili uporniki prek tračnic voz električne železnice, ki je stal preje kot rezerva na stranskem tiru, in so se za njim utrdili. Toda cesta je bila živahna kakor zmeraj. Nobenega sovražnika nikjer. Sprehajalci so se ustavljali in se z mnogimi kretnjami in veselih obrazov razgovarjali s četvrtico elegantno oblečenih upornikov.

V nekem izmed njih je spoznal pisar ognjevitoga govornika; pravkar si je vtaknil cigareto v usta in je zopet zagrabil za puško. Čedna, mlada žena ga je občudovaje opazovala z balkona.

Resneje pa je bilo v neki široki dovozni ulici, ki je vodila na most. Trije gospodje so stali za težko strojnico, ki je obvladovala most, in malo dalje, na mostu še dva, ki sta imela puški pripravljene za strel. Tu je bilo tiho.

Ko sta preprečkala to mesto, so njuni koraki odmevali. Pisar je ogledoval trojico elegantnih gospodov pri strojnici in se je smehljaj. Po tednih je bil to prvi njegov smehljaj.

»Da nas le puste tod hoditi!« je rekel steklenooki, ki je mislil na strašne poulične boje v Nemčiji in na plakat: Kdor gre dalje, bo ustreljen!

»Se pač še niso naučili. Toda se bodo že še naučili, pozneje, ko bodo namreč proti revoluciji.«

Notranje mesto je nudilo drugačno sliko. Po cestah so se valile ogromne množice ljudi. Iz tisočerih grl so odmevali vzkliki navdušenja. Ko je prikoral oddelek vojaštva, je množica obmolnila in je bruhnila zopet v smeh, ko so vojaki izginili za oglom.

Tudi vojaki so se smehljali; samo mladi častnik, ki je korakal na čelu, je imel ozke ustnice in je bil bled, kakor bi moral skozi šibe.

Dohod k predsednikovi palači in vladnim poslopjem so zapirali vojaki. Začudeno je opazoval pisar veliko število jezdecev: »Pri pouličnih bojih konji samo ovirajo.«

Trg pred predsednikovo palačo je bil prazen. Na stopnišču so stale strojnice. Predsednik ni hotel odstopiti. Kakor v protest so bile oknice na visokih oknih zasebnih hiš spuščene.

V pristaniški četrti sta zašla oba v zborovanje na prostem. Govoril je neki moški z zlatimi naočniki, ki je bil podoben učenjaku. Pristaniški delavci so molče poslušali.

Nekdo, ki je razumel španski in nemški, je pojasnil steklenookemu in pisarju: Mož odsvetuje delavcem, da bi se udeležili pri upor, kajti njegov namen se ne sklada z delavskimi zahtevami. Sicer bi se delavci samo žrtvovali za svoje razredne nasprotnike. »In prav gotovo ima prav. Ljudem hoče dobro. Prav ima.«

Tega mnenja so bili tudi pristaniški delavci. Zadaj se je velik del odcepil in priredil drug shod, ki se je hitro večal. Tam je govoril kakor drevo visok delavec in vsi so mu viharno pritrjevali.

Že je ta del odkorakal. Mnogi so sledili. Učenjakov shod je razpadel. Steklenooki je hitro odvedel koštrunčka domov in zopet pritekel k pisarju. Obeh se je nenadoma polastila mrzlica. Hitela sta zopet v notranjost mesta, njuna hoja se je izpremenila.

Mimo njiju so po cesti navzdol za čudo počasi in z napetimi obrazi korakali vojaki, pomešani s civilisti. Ti vojaki so pripadali polku, ki se je prvi pridružil upornikom.

Iz daljave je prodril hrup iz tisočerih grl, utihnil in znova zadonel, sedaj komaj slišno.

Cesta, po kateri sta korakala pisar in steklenooki, je bila tiha in brez ljudi. Desetletno dekletce s temnimi kodri se je sklanjalo prek balkonove ograje. Pojavila se je neka dama in je z vzklikom strahu potegnila otroka k sebi. Oknice so se s treskom spustile.

V silni tišini je obema še donel v ušesih tresk in odmev lastnih korakov, ko so prihrumeli iz vrat velikega poslopja vojaki in oboroženi civilisti.

Sledil jim je voz s puškami, na njem je stal vojak in je med vožnjo razdeljeval orožje. Nihče ni nič govoril. Zdelo se je, da tu vsak ve, kaj hoče.

Nenadoma sta imela tudi steklenooki in pisar puško v rokah in sta hitela kot vojaka revolucije z drugimi vred v hitrem koraku skozi tihe in oživljene ceste, zmeraj za vodečim častnikom, ki je dobro poznal cilj.

Na nekaterih krajih je prišlo do streljanja. Na nekem prenapolnjem trgu v notranjosti mesta so bili vsi obrazi obrnjeni v nebo, kakor bi morala priti zmaga od zgoraj: Krožeči dvokrilnik je metal letake, ki so plavali na ravne strehe. Le nekateri, ki so jih ujele iztegnjene roke, so dosegli svoj namen.

Pristaniški delavci so osvojili pod vodstvom sodruga, ki je bil kakor drevo visok, težko strojnico pri mostu in so zadrževali polk, ki je bil še vladi zvest in je hotel preko mosta k predsednikovi palači.

Tu ni bilo treba streljati. Polk je odkorakal z delavci — tudi oni trije elegantni gospodje so bili med njimi — proti notranjosti mesta; na cesti, kjer so trezni sprevodniki cestne železnice skušali voz spraviti zopet na tir, da bi ga odpeljali domov, je izbruhnila množica v viharno navdušenje.

Ognjeviti govornik, ki je nosil levo roko v obvezi — ugriznil ga je tja pes —, je korakal skozi kavarno — skozi ulico v profil obrnjenih obrazov prevzetih gostov; prišedši k pročelni steni, kjer je na nizkem podstavku stal predsednikov doprnsnik iz mavca, je pokazal — z obrazom obrnjen proti gostom — na doprnsnik: »Ali je vreden, da se še več krvi prelije zanj?« In je z zdravo desnico vrgel predsednika s podstavka. Razvneti gostje so stali kakor en sam mož.

Mesto je prestrašil zamolkel grom topovskega strela: Predsedniku so telefonično javili, da je ta bojna ladja prestopila k upornikom.

Oddelek, v katerem sta bila steklenooki in pisar, je štel osemdeset mož in vsak izmed njih je imel moderno puško in bil opasan s popolnoma novim pasom za naboje; zasedel je s tremi strojnicami brzozjavno poslopje, od koder so šle v deželo in svet vesti, da vlada v mestu mir in da je vojaštvo popolnoma vdano vladi.

Sklonjene postave so bežeč splavale preko trga, ko se je iz nasprotnega poslopja, ki ga je smatral pisar za kolodvor, nenadoma oglasil ogenj iz strojnic. Kočijaži, ki so stali še med obema poslopjema, so kar hitro z vozmi izginili.

V pritličnih oknih brzozjavnega poslopja so se pojavile znane majčkene luknjice, okrog njih pa se je steklo drobilo. Onstran so neprenehoma drdrale strojnice. Brzozjavno poslopje ni odgovarjalo. Tu strojnice še niso bile postavljene, častnik je bil še zgoraj pri Morsejevih aparatih.

Tla svetlišča so bila pokrita s steklom, spodaj je bila klet. Pisar je smatral to sajasto, povsem neprozorno stekleno ploskev za tla iz desk in je preko nje hotel priti k oknu, od koder bi mogel iz dobrega kritja obstreljevati napadalce; pri tem pa se je vdrl do kolen in si prerezal desno nart; samo s tem, da je telesno težo prevdno preložil naprej, je mogel izvleči nogo iz vdrtine in preprečiti padec skozi okno v klet.

»Prvi ranjenec revolucije!« je jezno vzkliknil in se šepajoč vrnil.

»Saj krvaviš. Strel?«

»Da, okno je streljalo.« Strašno jezen je postal. In ker so jedli tovariši pomaranče, je s steklenookim pripravil strojnico in začel obstreljevati sovražnika. Takoj mu je odgovoril. Okno se je zdrobilo.

»Ni slabo!« je rekel pisar s priznanjem.

Z leve so privlekli preko trga vojaki in civilisti, ki so bili podobni delavcem, lahak top in so ga pripravili za strel — smer brzojavno poslopje.

»Ta bo pa lepa,« je rekel pisar med streljanjem.

Prva krogla iz sovražnikovega topa je prevrnila kakor drevo debeli kandelaber iz litega železa, ki je stal pred brzojavnim poslopjem.

V tišini, ki je sledila, sta steklenooki in pisar nenadoma zaslišala nad sabo topot mnogih nog. V brzojavnem poslopju so odjeknili streli; gornja nadstropja so že zasedli sovražniki, ki so prispeli skozi stranski vhod.

Medtem ko sta oba zopet začela streljati s strojnico, so njuni bojni tovariši že dvignili roke pred vdirajočimi nasprotniki: vojaki in delavci.

Tisti kakor drevo visoki pristaniški delavec, ki je razbil učenjakov shod, se je od zadaj vrgel na klečečega in še zmeraj streljajočega pisarja, ga odtrgal od strojnice in vrgel na tla.

Trije elegantni gospodje so dali steklenookega in pisarja zvezati; šele v tem trenutku sta spoznala, da sta se borila za vlado.

Pisar, ki ni vedel, ali bi se smejal ali jokal, je samo rekel: »Ta je pa grenka.«

Steklenooki je hotel pojasniti zmoto. Nihče ga ni razumel. Zvezana so odvedli preko trga mimo zmagovitih pristaniških delavcev in njihovega topa in ju zaprli v ječo.

Uro pozneje je trojica elegantnih gospodov brzojavila v svet vest o zmagi revolucije.

Predsednik je odstopil, imeli so ga ujetega na bojni ladji. Novi možje so prišli na površje in zavladovali. Vpliva ameriškega in angleškega velekapitala niso odstranili in tudi sicer je ostalo vse pri starem: izvoz je še dalje zastajal, brezposelnost in draginja sta vladali. Toda po mestu je vihralo navdušenje. Posebne izdaje. V prenapolnjenih kavarnah so se objemali gostje, ki drug drugega niso poznali. Po cesti gor in po cesti dol pa pesmi o svobodi.

(Dalje prihodnjič.)

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Avgust Cesarec: Psihoanaliza i individualna psihologija. Od Avg. Cesarca, znanega levičarskega književnika, je izšlo novo delo: **Psihoanaliza in individualna psihologija.** Ta knjiga je pri nas doslej menda edina informativna in kritična razprava o teh dveh danes že širom sveta znanih psihoških (dušeslovnih) vedah, od katerih je zlasti zadnja, individualna psihologija kot psihologija, pedagogika (nauk o vzgoji) in nauk o spoznavanju ljudi posegla globoko v kulturni in socialni problem naše dobe. Vsebina: Freudova psihoanaliza. Splošno o individualni psihologiji s posebnim ozirom na Nietzscheja in Vaihingerja. Teoretsko bistvo individualne psihologije. Neuroza in individualno-psihološka terapija. Zaključek o individualni psihologiji. Psihologija in individualna psihologija (Reasume). Knjiga je zelo aktualna in koristna in se

naroča ali pri pisatelju: Zagreb, Goljak 8 ali pri knjigarni »Merkantile«, Zagreb, Matarskova 9. Cena 20 Din.

O knjigah Cankarjeve družbe nam je poslal zelo pohvalno oceno rudar R. F. iz Chatelaineau v Belgiji. O sporni Cerkvenikovi knjigi »Orači« pravi: »Ne strinjam se ne s prvim kritikom v 1. številki »Svobode« in tudi ne z drugim v 4. številki. Ne zdi se mi umestno, da nekateri kritiki iščejo dlako v jajcu. Po mojem mnenju je Cerkvenik napravil s to knjigo veliko in koristno delo. Vsa čast njemu in želim, da bi nam napisal še mnogo podobnih knjig. Kajti boljša je preprosta in odkrita beseda kot pa devet umetniško zavitih, če jih pa ne razume preprost človek, to je tisti, ki so mu namenjene. Tudi drugi tovariši tu so se pohvalno izrazili o »Oračih«.

Glas javnosti o Nolitu i o Nolitovim knjigama. (Beograd 1932. Str. 80.) Ko je letos beograjski književnik Crnjanski napadel v polemiki z Bogdanovičem, članom izdajateljstva Nolit, prevajateljsko književnost pri nas, češ, da duši domačo, in je prišlo celo tako daleč, da je Crnjanski izjavil, da mu ni mar, če bo kdo videl v njegovih napadih neke vrste denunciacijo Nolita kot komunističnega oz. boljševiškega izdajateljstva, je vsa poštena javnost Jugoslavije obsodila početje Crnjanskega. Kulturni delavci iz vseh kulturnih centrov Jugoslavije so protestirali. Založba Nolit je pa izdala 80 str. debelo brošuro z ocenami o njenih izdajah. So tu ocene jugoslovanskih pa tudi tujih listov o listu Nolitu samem, dalje o knjigah Baillona, Sinclaira, Stijna Streuvelsa, Londona, Remarqua, Bablja, Kische, Lewisa, Glaesera, Renna, Brauneja, Kästnera in Travna. Ponatisnjene so tudi ocene naše »Svobode« o Sinclair Lewisovi »Babitt« (str. 65), o Glaeserovi »Klasi 1902« (str. 46—47) in o Kästnerovem »Emilu in detektivih« (str. 70). Na početku brošure je člančič »Šta hoče Nolit«, na zaključku pa Pjerova karikatura »Zaštitna carina na domači mozak«. Zelo zanimivo. -on-

Mirko Jelusić, Don Juan. — Ob slovenskem prevodu Jelusićevega »Cezarja« smo že ocenili tega »hrvatskega« pisatelja, ki piše nemško in čigar dela je treba prevajati v materinščino. Nedavno so ga povabili tudi v Zagreb in so bili tam navdušeni, da imajo »hrvatskega« pisatelja, ki je nemški pisatelj, ker je menda s tem hrvatstvo zelo poveličano. Dunajska soc. revija »Bildungsarbeit« ocenjuje njegovo zadnje delo »Don Juan« (ki je tudi že prevedeno v materinščino) sledeče:

»Pisatelj, ki je spisal neki roman o Cezarju in reklamno brošuro za Schwechater-pivo (nikaka šala!), podaja tu popolnoma slabo knjigo. Dolgočasno, frazersko, neokusno. Škoda za papir.«

Mi se s to oceno popolnoma strinjamo. Pa se bo morda le našla tudi kaka slovenska založba, da bo izdala to knjigo, ker izvira od domačega pisatelja, ki tako obvlada nemščino, da je »Schwechater-Lagerbier-Gesellschaft« njega izbrala za pisatelja svojih reklamnih brošur, čeprav je mnogo čistokrvnih nemških pisateljev.

S. M. Štedimlja: Skidanje maske. V založbi »Prostor« (Zagreb, Valdecova ul. 6) so izšle kritike in poročila o raznih pojavih in osebnostih iz današnje Črne gore. Knjiga vsebuje mnogo zanimivega gradiva za spoznavanje kulturnega življenja Črne gore in je pisana v bojevit, polemičnem in temperamentnem stilu ter duhu. Kakor zgleda, je teh 160 stra-

ni in nekoliko slik šele prvi del tega »demaskiranja« Črne gore z njenimi oficijelnimi predstavniki vred. Ovitek knjige ima uspelo fotomontažo. Cena broš. knjigi je 30 Din.

Ivo Frol: Krist nad krevetom. (Zagreb 1932. Založba? Cena? Str. 12 oz. 16.) — Drobna knjižica, skupno šestih pesmi, ki so močno protiklerikalne tendence. O tej naj kar govori zadnja z naslovom »Credo«, ki je jedro za vso to zbirčico mladega hrvatskega pesnika:

»Ne vjerujemo u boga
u zlatnoj monstranci,
ni u svece, njegove lakaje
ne vjerujemo u popovske izmišljotine
ne vjerujemo u rajske bljtvotine
njihova čuda i tajne
za koje dobivaju svetačke kolajne
u naplatu na drugom svijetu...»

Vidimo stvarnost
gnusnu i prokletu
mjesto neba gledamo zemlju
mjesto raja hoćemo život
ne život vječni
ovdje, na zemlji, da ne živiš ko skot —
molitva nam je otkrivanje laži
i progres

— kratak proces:
ne treba nam evharistije
trojstva i sakristije
ne treba nam mise i procesije
— mi smo ateisti
omladina
bez konfesije! (Str. 14).

In v tem duhu, zlasti pa po načelu verza

» — molitva nam je otkrivanje laži...«
naj bi bile napisane i ostale pesmi. Prva »Krist nad krevetom« je uvodna pesnitev v sedmih delih, v kateri prikazuje pesnik kaj vse se po posteljah in po sobah godi, dasi je »Krist nad krevetom«. Na svetu se lahko vrši vse pod vsaj dozdevnim protektoratom Krista, ker ga navadno vsak tolmači v svoje dobro in v svojo korist. Sledjita »Malogradanin o Bogu« in »Crna garda«. Ta slednja je nenavadno ostra:

Dozvolite gg. popovi,
da vas se samo nešto zapita,
jedan mali intervju —
— da li ste vi lopovi?

Ta ko vas već danas, dovraga, treba?
Zar za ono par starica
žderete toliko privilegovanog hljeba?
Il za prazne riječi kršćanske ljubavi
imate pravo na trbuhe?
Možda ćete bajkom drugog svijeta
riješit pitanje gladi:

natjerat kapitalistu da se odreče svega
i da za kruh svoj pošteno radi?

O da,
potrebna je priča vašeg neba!
Ta ko će pazit da seljak bude vo
da vjeruje i — vuče...
I onaj što je na cesti bačen go
da rukav ne zasuče...
Ko će biti budna straža
da zgrčena se pest ne digne
i pod jaram kapitala
da podatno se šija prigne...

Da,
ko će tepat grmit, lagat
čuvati da miso prodre,
gušit tamom grijeha, pakla
porive zdrave i bodre...
i bogom vragom, rajem i prokletstvom
strašit ljude podruma, mansarda
— ko...

.....vi crna garda?!

(Str. 10—11.)

Pesem »To nije Afrika« govori o
čudnih naukih cerkva pri nas, ko vendar
vemo vse, zakaj, kako, ko so nam znani
zakoni prirode in nismo več tako zaostali
kot tam v Afriki. Tako nekako:

»Klepeču zvona, sam bog sa oltara
brbljeva povorka ljudi,
pop u svom karnevalskom kostimu
tuča da ne pane čara
— ti ljudi znadu odkuda grom i zemljotres,
to nije Afrika i crnački vrač
ne izvodi svoj glupi majmunski ples.«

(Str. 12.)

V »Molitvi« pa vprašuje verni, že po-
kristjanjeni črnci Jim iz Floride,
»za kakve li nam strašne grijehove otaca
prokle bog boju?«

Spominja se vsega, kaj je moral de-
lati:

»Bio sam u ratu —
hoćeš li kazniti i mene?
Sa blagoslovljenom sam puškom ubijo
i moj neprijatelj
sa tvojim je blagoslovom pucao na mene.

(Str. 13.)

Svi mi...
o bože... bojim se... u svjetlosti otkriše
ljagu

doteščalo bre me
čuvaj

da i nebo i pako ne idu k vragu!«

(Str. 13.)

Zadnja pesem je že omenjeni »Credo«.
Zbirka ima hudo protiklerikalno in
protiversko tendenco in odkriva ona ve-
lika in često kar otipljiva nasprotja —

tako za razum, za resnico in za znan-
stvena dognanja — v današnjih veroiz-
povedih. Ta odkritja so drastično prika-
zana, vendar to ne škoduje stvari.

Verzi so krepki, stil je svoboden ali
močan. Je to zbirka svoje vrste, kakršne
že dolgo ni bilo. Marsikoga bo zanimala.
Priporočamo.

-tk-

Knjiga o Avstraliji ali uničene iluzije v deželi socialne zakonodaje.

Naša vzgoja je čudna — o vsakem
človeku, o vsakem narodu in vsaki drža-
vi nam vcepijo v šoli neke predstave, ki
so našemu vzgojitelju prav. Marsikateri
pisatelj oz. potopisec je že razblinil naše
napačne nazore o posameznih državah, in
ni zadnji v tej vrsti češki potopisec A.
Jaroslav Urban, ki je izdal v del-
avski založbi »Družstveni práce« v Pra-
gi potopisni roman »Nejmłodší pevnina«
(Najmlajša celina) — Praga 1931.
Str. 184.

Mlad Čeh, Jaroslav Toman, se napo-
ti v Avstralijo, da bo tam kot solastnik
trgovine s klavirji, postal bogat. Niti dvo-
ma ni zanj, da se bo zgodilo to z lahko-
to in v kratkem času. Na parniku Ben-
digo, s katerim potuje iz Anglije do Mel-
bourn, spozna hčerko svojega tovariša
v kabini, Pavlo, rojeno Avstralko, ki se
vrača v svojo domovino, Adelaide. Do
Avstralije se zaljubi vanjo, tudi ona ga
vzljubi, in pred izkrcanjem ji oblubi, da
pride tekom enega leta k njej bogat in
da ji položi ves svet pred noge. Ali tu
na parniku spozna tudi rojaka Čeha Ham-
ra iz Holešovic. »Ko človek sedi doma
za čevljarjskim stolom, dokler ga ne po-
žene Bafa na cesto, že gre. Ali zdaj grem
v Avstralijo, da bom živel s pustolov-
ščinami in v busko pojdem, da se tam na-
živim. Potem bom pa delal, da prinesem
ženi in družini kaj,« pripoveduje Hamr,
dočim je Toman že siguren in hoče kar
obogateti.

Potujejo. Hamru se ruši iluzija za
iluzijo. Kje so mornarji v lepi uniformi,
z okroglo čepico na glavi in z velikim
ovratnikom? Kaj ne lezejo po jamborih?
Tu pa vidiš same umazane strojnike! —
Pripeljali so se do mesta Les Palmas na
Kanarskih otokih, pa kupi Hamr za spomin
svoji ženi krasno ruto. Toman jo pregle-
duje in odkrije napis: Made in Czecho-
slovakia — Izdelano v Češkoslovaški. —
Kapsko mesto je tako kot Praga. Tram-
vaj, palače? Kje so one črnske kočee? In
glej črnca: v rumenih polčevljih in z be-
limi rokavicami!? »Saj bi vendar moral
tak črnci biti nag, s kopjem v roki in
prežati bi moral na kakega bivola!«

Avstralija... Moderna mesta, moder-
no življenje. Adelaide je taka, Sidney,
Melbourne in Brisbane. Tvrška Holub and

Co. v Brisbanu. Toman je solastnik. Pavla se je izkrcala v Adelaidi in čaka na Tomana. Hamr pa pojde iz Sidneya iskat dogodivščin... Tomanova tvrdka napravi sklep za prodajo klavirjev s penalno klavzulo 1000 pf. št. Nakup klavirjev je ugoden, prodaja še bolj, penale sploh pri normalnih razmerah ne pride v poštev... Zaslugek bo prav lep. Ali listi poročajo: »Grozni oblaki na obzorju. V Melbourne je prišla tovorna ladja Volumnia brez kurjača, ki ga je kapitan izplačal in plul brez njega. Kurjač je naznanil zavezo strok. org. mornarjev. Seamen's Union bo zborovala in bati se je težkih posledic.«

Na »Volumniji« so pa prodani klavirji... Kaj bo, če bodo ladjo proglasili za črno? — In Toman, ki vse to omalovažuje, izve, da je proglasitev za »black« hudo prokletstvo: tako so njegovega kompanjona, ko je kvaril pivo, nekoč že proglasili za črnega: »Od takega človeka nihče nič ne vzame, nihče mu nič ne da, vse beži pred njim. Strok. unija je to proglasila, in nihče na ulici ni z njim spregovoril, pismonoša se je branil nositi mu pošto, mesar mu ni prodajal mesa. Dokler ni vsega prodal in se izselil, ni bil kot človek...« —

»Volumnia proglašena za črno. Kapitan Fraser zaprt. Posadka zapustila ladjo...« »Kaj bo s klavirji?«

»Bomo pa preložili klavirje.«

»Preložili! Kako naj to napravimo, ko je ladja proglašena za črno? Ali veš, kaj to pomeni? Delavci v dokih ne bodo spravili z ladje niti miši, dokler ne bo spor poravnán.«

»Ali misliš, da bodo res tako solidarni?«

»To se razume samo po sebi! Kakor hitro je bila ladja proglašena za črno, ne stopi nanjo noga organiziranega delavca. S tem ne moremo napraviti prav ničesar.«

»Morda bomo pa le dobili nekoga, ki bi...«

»Nikogar! To je popolnoma izključeno. Ti, Toman, poznaš prav slabo Avstralijo. Tu, hvala Bogu, ne obstojajo stavkokazi. Kaj takega tu ne poznamo. Ne misli, da si v Evropi, kjer je delavec pripravljen izdati drugega.« —

»Ničesar ne bova mogla napraviti!«

Stavka vseh mornarjev. Toman čaka. 15. marec, dan, ko je treba dobaviti klavirje, se bliža. Kaj bo zaradi Pavle! Toman bo premagal stavko, preračuna to, sam — pojde v Melbourne po klavirje na črno Volumnijo.

Pogovor z mornarjem:

»Ali je mogoče dobiti blago z Volumnije?«

»Ni, gospod, dokler je črna, ne!«

»Zanimivo. To so pa ruske metode?«

»Nesmisel. Kdo vam je rekel, da so avstralski mornarji boljševiski? Ne, gospod, mi smo pošteti britanski državljani, častimo kralja in ljubimo svojo veliko državo. Jaz sam sem vendar dober kristjan, vsako nedeljo, bodi na suhem ali na morju, obiščem sveto mašo, v kolikor to služba dopusti, in boljševiske mrzim. Ali po naših socialnih pridobitvah in po naših kolektivnih pogodbah nam ne sme nihče segati — sicer je gorje!«

Toman potuje po klavirje. Pripelje se z vlakom v Sidney. »Karto za Melbourne.« »Za Melbourne? Jutri zjutraj sploh ne bo vozil noben vlak. Danes je začela na železnicah solidarnostna generalna stavka.«

Toman čaka v Sidneyu v državi New South Wales. Delavstvo se drži izborno. Socialistična vlada intervenira v njega prid.

Bo stavka še pravočasno končana? Sicer je katastrofa tu. Holub se že pripravlja nanjo.

Stavka se ni končala pravočasno in Toman je ob kruh in ob premoženje. Holub enako. Tvrdko je uničil penale.

Stavka konča tri dni prepozno. Pavlo Toman vara. Toman išče službo, po časopisih in po posredovalnicah. Uradnikovi je več tisoč na razpolago, in oni, ki bi dobili službo, morajo biti mlajši od 21. let. Rokodelci bi pa dobili službo, ker jih primanjkuje.

Povsod pogoj »manj kot 21 let! Zakaj to?«

»Veste namreč, pri nas v Avstraliji imamo minimalne plače. No, vidite — ko je komu več kot 21 let, mora dobiti najmanj 4 libre* na teden. Ako je mlajši, ima pravico samo na 2 libri 10 šilingov na teden. Za prekršitev so visoke kazni.«

Poskusi med pristaniškimi delavci. Vržejo ga na cesto, ker ni organiziran. Strokovna organizacija pa ne sprejme nobenih članov več.

Kako to?

»Zato, ker nočemo, da bi bilo preveč delavcev. Dela ni veliko, varovati ga moramo. Poleg tega vidimo iz vaše izgovarjave, da ste tujec. Morali bi biti najmanj leto dni organiziran član kake organizacije delavske stranke, in šele potem bi vas mogli sprejeti v strokovno organizacijo,« poučuje tajnik strokovne organizacije — avstralski socialist-labourist!

In k sreči sreča v Sidneyu Hamra, ki se je imel doslej dobro. Hamr povabi Tomana in skupno gresta v busho (v gozdove in pragozdove) po dogodivščine. Izpirata zlato — pa ju skoro zapro kot blazna! Kdor dandanes še hoče izpirati

* 4 libre = 1100 Din, 2 libri 10 šil. je 687.50 Din.

z roko zlato, je blazen, pojasni zdravnik iz blaznice, ki je prišel poni. — Odideta na plantaže banan, kjer se mučita. Dogodivščin nobenih. Avstralski zlatokop je blazen, avstralski črnc, ki naj bi bil lju-dožer, je vegetarijanec itd. Sama razočar-anja, same razbite iluzije. In zadnja?! Pavlo je Toman varal, da je bogat, da pride po njo — ker je vedno upal na sre-čo. Ko pa je prišel na plantažo, ji vse lepo razloži in jo prosi, da ga pozabi, ker ga je usoda prevarila. Pa dobi pismo od-vetnika, ki sporoča vloženo tožbo radi prekršenja obljube za zakon (zapor od 1 do 5 let ali 5000 pf. št. — 1,375.000 Din odškodnine). In kaj mora storiti:

Uide iz objubljene »najmlajše celine«.

Taka je na kratko zgodba. Zelo zamimiva in poučna in pisana v zdravem, socialno usmerjenem duhu. Vsem, ki so zmožni čitati češki, ta potopisni roman najtopleje priporočam, kajti ne bodo ime-li samo zabave — tudi pouka bo precej.

-on-

Oton Župančič: Ciciban. (Ljubljana 1932. Opremil in ilustriral Nikolaj Pirnat. Izdala Umetniška Propaganda. Str. 80. Cena Din 45.—). Že tretja izdaja Županči-čevih biserov v naši mladinski poeziji le-ži pred nami. Tokrat ilustrirana od na-šega znanca in prijatelja Nike Pirnata.

Župančičeve pesmice so tako svoj-stveno mladinske, da je težko reči, ka-tera je boljša, katera najboljša. N. pr. »Ciciban poslušaj očetovo uro« — ali ni tu tako globoko zajeta otrokova duša, kakor le malokje. Ali pogledimo »Brezo in hrast«, »Cicibana in čebelo«, »Zvezdoznan-stvo«, »Uspavanko«, »Zlato v Blatni va-si« ali pa »Ciciban-Cicifuj«. Pesmi so raz-vrščene po istem vrstnem redu kakor v prejšnjih izdajah, samo pet jih je še do-danih: Lisica, Pismo, Stari Medo, Vev-rica in Slovo. Manjkata pa opombi k Ded-ku Samonogu in k Postovki. V novi pe-smi »Slovo« se pa pesnik ozira po slo-venskem svetu in se vprašuje:

Kaj pravi ptica v zraku, kaj?
»Na nebu ni nikjer pregraj!«

Zapel je v meni tajen glas:
»Zakaj ne hodiš k svojim v vas?
Ne sme beseda kar naprej
svobodna preko vseh ti mej?
Saj koder govor naš je znan,
povsod doma je Ciciban...«

Po naši zemlji se ozrem,
zgrozim se in oči zaprem...

Nikove ilustracije so večinoma zelo posrečene. So celostranske, nekaj jih gre pa tudi kar čez obe strani (Medved z medom, Lenka, Zlato v Blatni vasi, Ples

kralja Matjaža, Žabe). Zelo so nazorne in posrečene, dasi povsem preproste.

Sploh je ta izdaja delo, ki je lahko naši književnosti v čast. Moti me edino barva platnic (rumeno se takoj umaže) in pa snov: lepenka. Lepenka se lomi in gre narazen. Taka zbirka bi bila pa že platna vredna.

-on-

Dělnická Osvěta. Delavska akademija v Pragi, nekaka češka »Svoboda«, izda-ja kot svoje glasilo izborno urejevan me-sečnik z gornjim naslovom, kot list za socializem, sociologijo, gospodarstvo, vzgojo, soc. filozofijo in umetnost. List, ki izhaja že 18. leto, je sledeče razde-ljen: članki, književna poročila, zapiski in ima prilogo na 4 straneh: češka sociali-stična bibliografija, torej seznam vseh so-cialističnih knjig in važnejših člankov, ki so izšli ali v češkem soc. tisku, ali pa v vsem tisku o vprašanih socializma. V člankih se bavi z vzgojo, z gospodar-stvom in zadrúžništvom, s Sovjetsko Ru-sijo (lanska 8. številka je bila v celoti posvečena Sovjetski Rusiji), z zgodovino delavskega gibanja sploh in v ČSR še po-sebej itd. Sodelujejo poleg glavnega ure-dnika V. Běhouňka in odg. urednika V. Patzaka še zlasti Jaroslav Čechaček, Vá-clav Friedrich, B. Knížek, Zdeněk Kojec-ký, Jiří Stolz, Jaroslav Vozka, A. Smutek, Cajtháml-Liberté in še mnogi drugi češki soc. književniki. List, ki izhaja na po-vprečno 36 straneh, stane letno 20 Kč (10 številka) — torej 34 Din. Vsakomur, ki ob-vlada češki jezik, priporočamo to odlič-no sodružno revijo.

-on-

Claudet Anet: Arijana. (Roman ruske deklice. Prevedel ? Natisnila in založila Tiskarna »Merkur« v Ljubljani. Ljubljana 1931. Str. 134. Cena vez. 32.— Din.) »Ro-man ruske deklice« je podnaslov tej knjigi, ki opisuje podočno knjigi Remizova »Na sinjem polju« tudi življenje ruske mladen-ke, to pot Arijane. Olga v Remizovu je še nedotaknjeno in nepokvarjeno dekle, Ari-jana pa je že doma bila po tetkah in dru-gih sorodnicah uvedena v šumeče, burno in seksualnih strasti polno življenje in je te nauke od doma prav dobro izrabljala v velemestu z moškimi. V Arijani vidimo dekle, polno vseh zvijač in domislekov, da vodi svoje hišne prijatelje in častilce za nos.

-on-

D. N. Mamin Sibirjak: Breta Gorde-jeva. (Iz ruščine prevedel J. O. Založil Konzorcij »Nova Doba« v Celju. 1931. Str. 88.) Slika iz ruskega provincijalnega kraja, kjer so rudniki in plavži. Fedot Ja-kimič je upravitelj tega Zemljanskega za-voda in s tem bog v kraju. Mlada, v tujini izšolana inženjerja, brata Nikon in Leonid Gordejeva, prideta tja v službo in Fedot

jima pač kaže — svojo moč! Opisuje se življenje na vasi, intrige, ljubavna razmerja, nezvesoba, opravljanje, opisujejo se razni ruski tipi, kot gospa upraviteljica, pop, popadija, samouk-izumitelj Karpuska, upraviteljeva hčer itd. Zanimiva slika dela ruskega življenja, ki pa ne da pravega prikaza o ruskem človeku, ker opisuje samo majhen, omejen delec tega življenja. Jezik je ponekod — zlasti začetkoma trd — pozneje se pa prevod gladko čita.

—on—

Ventura Garcia Calderon, Plač prašume. (Peruanske novele, prevedel Jovan Popović. Izdal Nolit, Beograd, 1932. Fotomontaža Pavle Bihaly). V tri in dvajsetih novelah, ki so napisane v modernem in svežem slogu brez odvišnega psihologiziranja in filozofskih razmišljanj, nam je opisal Calderon Peru, deželo, ki nam je le malo znana in ki je njegova domovina. Njegove pripovedke o Indijancih, ki so jim belci uničili kulturo, jih oropali in preslepili, so nekoliko podobne Gorkega novelam iz prve dobe njegovega pisateljvanja, ki je opisoval še bosjake, te pasivne romantike prostranih ruskih step, le da so Calderonove novele bolj izrazite. Njegove novele so obtožba današnje civilizacije, ki je v kolonijah odraz imperializma.

Calderon nam pokaže, kakšna je prav za prav ta kultura bele rase, ki so jo prinesli »divjakom« kot plačilo za eksploatacijo delovne sile in naravnih bogastev: s sleparstvom in hinavščino so jim vsilili belega Boga, ki zanj intervenirata alkohol in karabinka; vera se širi s pomočjo pohote, a spolne perversnosti belcev, kakor nekrofilija (»Koraci mrtvaca«), spolno razmerje med očetom in hčerko (»Slatkiš«) in belcem ter opico (»Na krajnoj granici«) delujejo na »divjake« še zlasti kulturno in moralno.

Kakor je Pitigrilli najvernejši produkt svoje sredine, današnjega degeneriranega meščanstva — tako je Calderon najkonsekventnejši obtoževatelj lažnjive in zločinske civilizacije. Je propovednik novih idej in novih svetov, ki bodo vstali na ruševinah starega.

Omenili smo že, da je Calderonov slog svež. Osebe so izborna karakterizirane, so žive in resnične. Zlasti so lepi opisi pokrajini in naravnih lepot. Nekatere novele se odlikujejo po dramatičnosti, kakor »Invazija«, kjer opisuje beg moškega, ki je v strahu in egoizmu zapustil bolno ženo, da so jo pojedli termiti, ali novela »Prašumska brača«, ki nam v njej opisuje steklega moškega, ki so ga na njegovo vpitje prišle tolažit opice. V umetniškem oziru je najlepša »Tužaljka u noći«; v njej nam pisatelj opisuje Indijan-

ca, ki vliva vso svojo melanholijo in ves protest proti nečloveškemu ravnanju belcev v piščalko.

Tudi druge novele ne zaostajajo za naštetimi in zato to zbirko toplo priporočamo vsem delavcem in intelektualcem.

Knjigo je prevedel urednik »Stožera« Jovan Popović, ki ga smemo smatrati za najboljšega mlajšega prevajalca v srbohrvaščino.

Založba »Nolit« se ne odlikuje samo po izboru knjig, ki jih pod ugodnimi pogoji izdaja, marveč tudi po lepih opremah.

Vilko Ivanuša.

Ilja Ehrenburg, »Lule« (Prevedel Boško Vračarevič. Izdala Biblioteka »Logos« v Zagrebu, 1931). Iz znane Ehrenburgove zbirke novel »Trinajst pip« je izdala založba »Logos« tri novele, izmed katerih je najlepša »Lula Pola Ru«. To je močna povest o malem komunardu, ki spušča iz očetove pipe mehurčke iz milnice, medtem ko je na barikadah umirala svoboda francoskega proletarijata. Ko ga je zmogovita vojska z drugimi komunardi vred ujela, ga je ubila nežna in ekscentrična dama.

V drugi noveli »Lula redova Pjera Diboa« nam pokaže Ehrenburg ves nezmišeln vojne: med okopi se med svetovno vojno srečata dva sovražnika, ki si prav za prav nista sovražnika v pravem pomenu besede, marveč samo žrtvi velike zmote. Preden drug drugega ubijeta, pokadita »pipo miru«.

V tretji noveli »Lula milijonara Van Esterpeda« nam opisuje pisatelj civilizacijo privilegirane razreda in sicer v pravi razsvetljavi in brez retuširanja. Rafinirani kapitalist ubija v koloniji »divjake«, jih muči in posiljuje njihove otroke; na koncu ga divjaki pojedjo, da bi po užitju njegovega mesa tudi sami postali tako modri in premeteni, kakor je bil njihov gospodar.

Ehrenburg je danes že toliko znan, da nam o njem ni treba več pisati. Toda g. Bošku Vračareviču, ki je prevedel te novele, že lahko povemo, da jih je slabo prevedel in da bi prav lahko izpustil svoj predgovor, kajti vsebina Ehrenburgovih novel jasno demantira zaključke, ki jih je prevajalec skušal vtihotapiti vanj.

Vilko Ivanuša.

Nove revije. V oceno smo prejeli dve novi reviji, in sicer:

Vidik (publicistička revija, Zagreb. Urednik in izdajatelj Ka Mesarić. Izhaja dvakrat na mesec. Tisk Jugoštampe d. d. Zagreb). Sredi aprila je izšla prva številka te nove zagrebške »publicistične« revije, za katero z našega stališča sodimo, da je povsem nepotrebna, zlasti, ker nam že prva številka kaže, da je »vidik«

njen precej ozek in omejen. Ta številka obsega poleg urednikovega uvodnika tri članke s tremi različnimi pseudonimi, ki pa jih je napisal isti pisec: o današnjem stanju družbe, o podonavskem bloku in volitvah v Nemčiji. Urednik Ka Mesarič piše o Hitlerjevem pokretu v Nemčiji in o Mandžuriji, Pavao Wertheim o Charlesu Darwinu, Grgur Brunec pa o katastrofi na zagrebškem Dolcu. Razen tega je zadaj nekaj precej brezpomembnih glos.

Signali (mesečnik za literarna in kulturna vprašanja, Zagreb). Koncem aprila je izšla majska in obenem prva številka tega mesečnika, ki nam kaže težnje mlajših socialno orijentiranih književnikov, ki so nam bili doslej neznani in katerih imen nismo srečali doslej tudi v drugih revijah ne. Prva številka je izšla s sledečo vsebino: Leo Ther, Opčeljudsko i opčelijepo u književnosti; Milutin Ivanušić, So-

ciološki metod u literaturi; Kruno Kreč, Drug Kostja; Muhamed Kadić, Riječi o slikama; N. Ognjev, Kosta Rjabcev na univerzitetu.

V reviji je zlasti dobra rubrika pregledov, ki jo urejuje Ivo Frol, zelo talentiran mlad pesnik; zelo karakteristični so tudi zapiski in ocene knjig in revij.

Če bodo »Signali« konsekvntno zastopali linijo, ki so jo označili, in če se bodo rešili šolske okorelosti, bodo gotovo dosegli uspeh. Zaenkrat pa hočemo še počakati nekaj števil, da bomo videli, ali se bo naše upanje realiziralo.

Vilko Ivanuša.

Ocene vseh knjig, ki so nam jih poslale razne založbe, priobčimo v prihodnjih številkah, v kolikor jih nismo že v današnji.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Delavski oder »Svobode« v Ljubljani in nje ga recitacijski zbor sta vprizorila v ponedeljek, 23. maja prvo slovensko kolektivno dramo »Jernej z Betajnovce«, ki jo je priredil po Cankarjevem »Hlapcu Jerneju in njegovi pravici« Ferdo Delak. Oceno priobčimo v prihodnji številki.

Izobraževalni tečaj v Hrastniku, ki so ga priredile združeno delavske kulturne, sportne in strokovne organizacije — je vsestransko dosegel lep uspeh. Sodelovalo je pri tečaju skupaj 10 organizacij, in sicer: Svoboda I., Svoboda II., Sportni klub Hrastnik (steklarji). Sportni klub Rudar (rudnik), Delavsko kolesarsko društvo, Planinski odsek Svobode I. in II., preje Prijatelj Prirode, strokovna organizacija steklarjev, strokovna organizacija kemičnih delavcev, strokovna organizacija »Zveza rudarjev« in Zadržno Konzumno društvo rudarjev. Tečaj je bil otvorjen dne 21. novembra 1931 in bil zaključen dne 16. aprila 1932.

Izčrpane so bile naslednje teme:

1. Razvoj in sistem delavskih organizacij v trikrat po 2 uri.
2. Zgodovina narodnega gospodarstva od postanka kapitalizma pa do danes v štirikrat po 2 uri.
3. Delo društvenega funkcionarja v enkrat 2 uri.
4. Socijalno-politična zakonodaja in novi obrtni zakon dvakrat po 2 uri.
5. Državoznanstvo dvakrat po 2 uri.

6. Spisje, vodenje knjig in pisarniško poslovanje, petkrat po 2 uri.

7. Časnikarstvo dvakrat po 2 uri.

8. Predvideno »Zadružništvo« je pa radi zadržka s. dr. Tume moralo izostati. Udeleževalo se je tečaja skupno 54 oseb ali v 19 tednih, skupaj 724 oseb po 2 uri, kar znaša 1448 ur, povprečno tedensko rednih 38 oseb ali 70% udeležba od vseh prijavljenih in po imeniku kontroliranih. K temu številu pa niso prišteti oni, ki so neobvezno prihajali, kar bi še znatno število rednih obiskovalcev povišalo. — Najbolj so se udeleževali tečaja člani strokovne organizacije kemičnih delavcev, Svobode II., strokovne organizacije steklarjev, planinskega odseka obeh Svobod. Slabejša udeležba pa je bila od ostalih organizacij, zlasti malo zanimanja so kazali Zveza rudarjev in Konzumno društvo rudarjev; prav dobro je bilo obiskano in napravilo lep utis:

1. Razvoj del. organizacij; predavatelj s. Ciril Štukelj.
2. Zgodovina narodnega gospodarstva; predavatelj s. St. Likar.
3. Državoznanstvo; predavatelj dr. Jelenc.
4. Spisje in vodenje knjig; predavatelj J. Berdajs,
- in 5. Časnikarstvo; predavatelj V. Eržen.

Tudi ostala predavanja: Soc. pol. zakonodaja in obrtni zakon, predavatelj F. Uratnik, in Delo društvenega funkcionarja, predavatelj J. Golmajer, niso na stva-

ri nič zaostajala — le pozornosti niso člani toliko pokazali; vsekakor pa je bilo zanimanje za prvotno omenjena predavanja dokaj večje. Da je bila izvedba tečaja tudi gmotno mogoča, še prav posebno v našem kraju in teh težkih časih, so pripomogle sledeče organizacije, ki jim gre posebno priznanje: Zvezi Svoboda, Ljubljana, za prispevek 1000 Din, Svoboda I. 300 Din, Svoboda II. 300 Din, strok. org. steklarjev 300 Din, kolesarji 200 Din, Planinski odsek 200 Din, SKR 200 Din, SKH 200 Din; skupaj 2700 Din.

Porabilo se je od proračuna 1893 Din, ostalo pa je neporabljeno 807 Din, kateri znesek ostane kot predhodna gotovina za bodoči tečaj, ki se ga bo vsekako zopet organiziralo. Kot finančno manj zmožne organizacije so bile prispevanja v denarju oproščene: Strokovna zveza rudarjev in strokovna organizacija kemičnih delavcev; vsekakor pa je bilo kritije ostalih organizacij podano povoljno, a še posebno gre zahvala s. Jožetu Berdajsu, s. Viktorju Erženu, s. Stanetu Likarju in s. dr. Jelencu, ki so svoje dnevnicke za razne organizacije poklonili.

Končno smemo naglasiti, da je bila ta zamisel o organiziranju in izvedbi tega tečaja za našo kotlino tako pomembna, potrebna in lepša od marsikaterih dosežaj izvršenih del v naših organizacijah, še prav posebno, ko vidimo številne delavske organizacije polno funkcionarjev, a žal ni le slučaj, da so isti pomanjkljivi v njih izobrazbi in zmožnosti voditi društva brezhibno dobro. Zato veljaj prihodnji tečaj v prvi vrsti vsem tem funkcionarjem in še vsem onim, ki opravljajo taka mesta, a se smatrajo, da so že vsega zmožni ljudje.

Kranj. Naša podružnica je dne 24. aprila zaključila prvo četrletje svojega delovanja s tem, da je kot zadnje predstavo vpriporila veseloigro »Kontrolor spalnih voz«. Predstava je bila sicer v naglici naštudirana, vendar pa so posetniki odšli z zelo dobro voljo, polni razpoloženja in smeha. Igralci so storili svojo popolno dolžnost z zavestjo in voljo do nadaljnjege dela.

Če pregledamo prošlo delovanje podružnice, moramo konstatirati, da je bilo delo plodonosno; uspehi posameznikov, ki so se zlili v eno samo celoto, tvorijo že močno verigo moči, preko katere ne bodo mogli iti molče tisti, ki so do sedaj delavstvo gledali le pomilovalno.

Na novo postavljenem gledališkem odru je bilo vpriporjenih šest predstav, in sicer: »Kralj na Betajnovi«, »Očiščenje«, »Favn« in »Kontrolor spalnih voz«. Vsi igralci so bili začetniki, vendar so premagali vse težave diletantizma.

Vršila so se štiri predavanja, in sicer: O »socijalnem zavarovanju«, »prekocean-skem parniku«, »tuberkulozi« ter »Na razpotju dveh kultur«.

Pevski zbor, broječ 24 članov, se lepo razvija pod agilnim pevovodjem s. Viherjem. Dosedaj so naštudirali 10 zborov delavskih in narodnih pesmi.

Knjižnica se polagoma izpopolnjuje, dosedaj šteje 250 knjig; vse niso prvovrstne, treba bo vsekakor še posvečati veliko pažnjo pri izbiri, da se delavstvo privadi na lepo knjigo.

To je nekak kratek pregled delavskega kulturnega gibanja iz središča gorenjske metropole, ki pa seveda nismo rekli: do tu — in basta.

Prihajajo solnčni dnevi, dasi so letos nekoliko počasni, vendar upamo, da se ne bodo vedno nad nami podili sivi in črni oblaki kakor strahovi, temveč, da bodo zopet zeleneli kostanji in bukke v gozdu, da se bo delavstvo vendar lahko na zelenem mahu nekoliko ur odpočilo od strašnih vsakdanjih skrbi.

Naše geslo poleti bo, dajmo otrokom in sebi gorkega solnca!

Na občnem zboru podružnice je bil izvoljen ponovno večinoma stari odbor.

XI. delavski prosvetni večer v Ljubljani je pač nov člen v uspehih, ki jih dosega ljubljanska »Svoboda« in delavska godba »Zarja« v svojih težnjah po razširjenju in popularizaciji glasbene in plesne umetnosti ter kulturnega smisla sploh. Vršil se je 11. maja t. l. ob 20. uri v dvorani Delavske zbornice. Otvoril ga je ritmični zbor »Mlade Sočce«, društva primorskih emigrantov, in govorni zbor delavskega odra »Svobode«, ki je izvajal Fr. Kozarjevo pesem »Mi minerji«. Naštudirala sta to Katja in Ferdo Delak, glasbo pa je za ta večer posebej napisal član opernega orkestra g. Josip Gregorc. Stvar, ki je bila tudi za Ljubljano popolna novost, je nad vse uspela. Ker je bil Bezručev Rudar vsled višje sile tako okrnjen, da bi recitacija ne imela smisla, je sledila delavska godba »Zarja«, ki je pod vodstvom kapelnika g. Fr. Dolinarja z že znano dovršenostjo zaigrala Hermanove Strelce in Trojanov valček Mladostni zvoki. Nato je recitiral s. Boris Božič z že znano ognjevitostjo Seliškarjev Rudnik, ki smo ga slišali sicer že na X. prosv. večeru, vendar ni bil odveč. Umetniška plesalka Katja Delakova je zaplesala Scialeinovo Sproščenje, dovršeno kakor je pač njeno znanje.

Konservatoristka Slava Čampova je zapela zatem tri skladbe: Böhmovo: Tiha kot noč; Schubertovo: Smrt in dekle in Franzovo: V jeseni. Glas lep in prijeten. Gdč. Čampa je to pot na prosv. večeru

debutirala. Sledil je Brahmov ples: Čar-daš Katje Delakove. Dokaz uspeha naj bo potrebna ponovitev, ker publika prej ni dala miru. S. Boris Božič je recitiral nato z velikanskim navdušenjem dolgo »Pe-sem o žuljih in kruhu«.

Pesem je nenavadno navdušila vso dvorano in s. Božič jo je moral ponoviti. Pa saj jo je tudi mojstrsko podal.

Konservatorist Čampa Viktor je dovršeno zaigral na flavto solo Mozartov prvi stavek »Allegro«. Zatem sta izvajala kons. Jože Brdnik in Anton Arko dve novi skladbi, ki ju je s. Škorpik Josip komponiral posebej za ta večer: Predigro k veliki fantaziji in Spomin, obe za duet na rog s spremljevanjem klavirja. Skladbi sta napisani za ljudstvo, da ju razume in da ga prikleneta nase. Samo spremljevanje je bilo premalo diskretno oz. sta bila rogova pretiha, tako da je bil klavir preveč močan oz. glasen. Morda nespozorazum v interpretaciji. S. Škorpik naj nam da še več in večjih del in tudi za druga godala na pihala ter za orkester. Koncertna pevkica Marija Golobičeva, ki je to pot tudi debutirala pri nas, je prav ljubko zapela: Kaldorferjevo: Kaj moj očka zna, Zajčev: Ljubico in Alebievega Slavčka. To slednjo je morala ponoviti. S. Darin Rauber je zaigral prav lepo na klarinet solo Baermannove variacije. Z zadoščenjem je nastopil izven programa stari znanec prosvetnih večerov baritonist g. Drago Žagar. Zapel je: Massagéjevo Sivo hišo, Schuhmannovo Posvetev in Z. Prelovčev: So še rož'ce v gartlno žal'vale. Odobravanje veliko. Za zaključek kot 13. točka pa je odigral zelo dovršeno orkester »Grafike« tri Tancredove skladbe: Uverturo; romanco Ptič (večerna pesem) in Svatbeno koračnico. Uspeh prav lep.

Še priznanje pianistom in pianistkam: Pri ritmičnem zboru in pri duetu na rog je sodelovala gđc. Pia Menardijeva; gđc. Slavo Čampovo in Viktorja Čampo je spremljala gđc. Silva Krašovec, Katjo Delakovo je spremljal Marjan Lipovšek, pevko Golobičevu gđc. Mirijam Jeločnikova, Darin Rauberja Božana Šapljeva, g. Žagarja pa g. Adamič. Nemogoče je skoro reči, katera oz. kateri je bil boljši; skratka vsi so se zavedali svoje naloge in so storili svojo dolžnost.

Še enkrat, uspeh večera je bil velik. Obisk spet kljub vstopnini raste, ko je zadnjič vsled uvedene vstopnine (2 do 3 Din na osebo)časno padel. Večeri so kar potrebni, in če bi jih ne bilo, bi marsikomu nekaj manjkalo. Vzbujaajo pa že tudi zanimanje skladateljev in širše javnosti: tri nove skladbe je povzročil, oz. spočel ta večer. Le tako naprej pojdimo!

—on—

II. delavski večer slovenske glasbe se je vršil v ponedeljek, 25. aprila t. l. ob 20. uri v dvorani Delavske zbornice v Ljubljani pod vodstvom abs. kons. in člana opernega orkestra Janka Gregorca. Po uspehu prvega večera je tudi ta drugi — prirejen od »Svobode« in »Zarje« — nad vse uspel in bil zelo dobro obiskan. Delavska godba »Zarja« ga je otvorila pod vodstvom g. Fr. Dolinarja z Gregorčevu: Abiturijentsko koračnico (zelo živahna skladba) in z Dolinar-Bernardovim venčkom slov. narodnih pesmi: »V zarji jutranji«. Sopranistka Št. Vukova-Frankovska, ki nam je v ugodnem spominu že iz prosv. večerov, je zapela Devovo; Sne-gulčici in Adamičevega Jezdecu. Žela je obilo odobravanja in dobila šopek. Orkester »Zarje« je zaigral pod vodstvom J. Gregorca dve njegovi skladbi; venček slov. narodnih pesmi: Gorenjska, Ti kras slovenski in Kranjsko gorsko koračnico. Skladbi sta zelo ugajali. Pevski zbor »Grafike« pod vodstvom prof. Adolfa Gröbninga je zapel v splošno zadovoljstvo dve Adamičevi: Ljubica vstani, vpihni luč in Franico. Član opere g. Anton Drmota je zapel Ravnikovega Vasovalca in Adamičevega Planinca. Glas lep in petje dovršeno. H koncu je zapel še slovenski vokalni kvintet (gg. Stibernik tenor, Jug tenor, Roman Petrovčič in Tone Petrovčič bariton ter Šule bas) Mirkovo Jutro, Adamičev: Jaz imam tri ljubice in Volaričev: Razstanek. S petjem je navdušil navzoče tako, da so zahtevali še kaj. In dobili — kdo ve, če ne namenoma? — narодно: Lahko noč.

Ob zaključku si lahko slišal ljudi govoriti: »Prehitro je konec!«, »Ali je res že konec« in skoro nihče ni hotel vstati.

—on—

Jesenice. Dramatični odsek tukajšnje »Svobode« je vprizoril 24. aprila t. l. četrtič v aprilu burko v treh dejanjih »Nebesna na zemlji«. Tudi to pot je dosegla igra velik uspeh.

Prosvetni večer jeseniške »Svobode«, ki se žal na predvečer Prvega Maja t. l. vsled prepovedi ni mogel vršiti, se je vršil v četrtek, dne 5. maja t. l. in v nedeljo, dne 8. maja t. l. s sledečim sporedom: 1. Recitacije in deklamacije, ki so jih izvajali člani dramatičnega odseka. 2. Izvajanja pevskega odseka: a) Irschen: Vzbujenje duhov; b) Zorko Prelovec: Slava delu; c) V. Vodopivec in J. Lavrenčič: Jaz bi rad rdečih rož; č) H. Volarič in A. Svetek: Rožmarin; d) Ruski nar. napev: Bratje, le k solncu, k Svobodi. 3. Nastopi godalnega kvarteta J. Haydn: a) Pusto, C-dur; b) Schuhmann: Allegro non tanto, C-dur; c) Spohr: Tempo di Polacca, G-dur. Oba večera sta uspela

nad vse dobro in sta spet dokazala višino jeseňskih Svobodašev in zavednost jeseňskega delavstva.

Senovo pri Rajhenburgu. Redni občni zbor podružnice »Svobode« se je vršil v nedeljo, dne 24. aprila t. l. tudi v znamenju redukcije in krize. — Ravno v polnem razmahu in obetajočih uspehih podružnice se je 1. marca t. l. reduciralo pri rudniku 300 rudarjev, in tako razblinilo vse požrtvovalno delo, ki je stalo Svobodaše mnogo, mnogo truda, da so prebili led v tem delavskem revirju.

Tajnik s. Baraga je podal sledeče poslovno poročilo za leto 1931:

Podružnica je vprizorila 3 igre in 1 gostovanje v Sevnici s sodelovanjem delavske godbe. Kapelnika in nečlane delavske godbe je vsakokrat honorirala. Čisti dobiček vseh iger je znašal Din 759.—, kljub temu, da »Svoboda« ni imela onih ugodnosti kot druge kulturne enote. Nadalje je priredila z delavsko godbo 5 izletov, 2 promenadna koncerta, 1 predavanje in 1 družabni večer s pogostitvijo članov obeh društev. Knjižnica je med letom obogatela za Din 1215.—. Poverjenik CD s. Baraga je izkazal tudi člane te prepotrebne družbe na kulturnem polju delavstva, katere število znaša 100 članov, kar ni malenkost za ta kraj. Izmed teh članov sta dve petini inteligence, ostalo je delavstvo.

Z redukcijo 300 rudarjev in ca 20 namoščencev je nastal zastoj v družabnem življenju, in ni mogoče nobenemu društvu v revirju aktivno delovati.

V novi odbor podružnice so bili z majhno spremembo izvoljeni sledeči ss.: Petretič Ludvik, predsednik; Baraga Ivan, tajnik; Brence Rudolf, blagajnik; namestniki: Karlovšek Jože, Sinkovič Pavla in knjižničarka, ter Vučnik Alojz; v nadzorstvo: Rihter Jože, Brence Karl, Zupanc Franc in Škrabl Vinko.

Na vse one aktivne člane reducirance, ki so se požrtvovalno udeleževali v Svobodi, apeliramo, naj jim bo vedno pred očmi delavska čast in ponos ter naj gredo kljub tej krizi vedno naprej za ciljem, v boljše bodočnost delavskega razreda z geslom: »Proletarci vseh dežel, združite se!«

Rogaška Slatina. Dramatični odsek tukajšnje »Svobode« je uprizoril v nedeljo, 24. aprila 1932, v dvorani Zdraviliškega doma Toneta Čufarja »Tragedijo v kleti«, zgodbo ljubezni v 6 scenah.

Igra je dokaj težka, zato tudi zahteva precej zmožnosti od igralcev. Tragedija je vseskozi realna, zato se je tudi

režiser držal realizma, tako da so bile vse nastopajoče osebe podane prav dobro.

Lahko rečemo: igra je uspela, seveda so pa tudi pri nas ljudje, ki rajši gledajo razne burke in komedije.

Posameznih oseb ne bom opisoval, danes je čas kolektivizma, zato nima prav nobenega smisla, da bi poveličeval tega ali onega. Pribijem naj pa, da so vsi rešili svoje vloge prav odlično, to naj povdarjam zlasti za sodružice, katere so pri tej predstavi prvič sodelovale.

Po tej poti moramo naprej, potem bomo postali kmalu prav zmožna gledališka družina. Kdor nas razume, ta tudi ve, da smo na pravi poti, ki nas bo — kakor je zapisal s. Čufar — pripeljala v lepšo bodočnost.

Obisk je bil naravnost rekorden za Rog. Slatino, vsi so prišli, to pot so se posebno izkazali intelektualci Rog. Slatine, manjkalo menda ni nobenega.

To nas najbolj veseli, da nas kulturni delavci upoštevajo. Znano jim je, da je tudi na strani delavcev dosti volje do kulturnega dela.

Omenim naj le, da bomo v bodoče igrali dela, ki bodo obravnavala naše trpljenje in bol, ne bomo pa igrali raznih kabinetnih komedij in burk.

Mi se zavedamo našega poslanstva v tej dolini trpljenja, zato bomo gledali, da z odrskimi deli vzbudimo med ljudstvom čut solidarnosti in samozavesti. **Kolja.**

Hrastnik II. Dramatični odsek naše steklarske »Svobode« je igral 15. maja t. l. ob 4. uri pop. v dvorani Konz. društva Čufarjevo igro »Tragedija v kleti«. Uspehi lep.

Pevci »Svobode« I. v Hrastniku so priredili 15. maja t. l. izlet v Rimske Toplice in priredili tam v dvorani »Nove pošte« koncert pod vodstvom g. Podlogarja.

Trbovlje. 25. aprila je imela trboveljska »Svoboda« svoj redni občni zbor. Iz poročil funkcionarjev je razvidno, da je v zadnjem letu prištevati med nove uspehe podružnice zlasti ustanovitev knjižnice in oživiljenje pevskega zbora. Knjižnični promet stalno in lepo napreduje. Agilni so vsi odseki: dramatični, smučarski, pevski in kino. Število članov je narastlo. Treba bo predvsem zboljšati in dvigniti notranje izobraževalno delo. V novi odbor so bili izvoljeni: predsednik Klenovšek, namestnik Teržan, tajnik Krušič, nam. Korinšek, blagajnik Breznik, nam. Rehar; odborniki: Logar, Petretič K., Jare, Dular, Paulin, Božiček; v nadzorstvo: Tratnik, Požun, Perner, namestnika Petretič M. in Vozelj.

DELAVSKI SPORT

SK »Svoboda« na Jesenicah. V zadnjem času je naša »Svoboda« odigrala tri tekme. 24. aprila t. l. je gostovala v Trziču in odigrala dve tekmi: obe z enakima rezultatom in z enakima polčasoma 4 : 3 (4 : 0), in sicer dopoldne proti SK Svobodi, popoldne pa proti SK Sokolu. 1. maja se je pa udeležila »Svoboda« sportnega dneva SK Borca z Jesenic in bila poražena od S. O. Borca na Jesenicah s 5 : 2 (2 : 2) —on—

SK Svoboda Maribor je igral z rez. Železničarja iz Maribora, katerega I. moštvo je četrto v podsavézni ligi, ter zmagal 6 : 0.

SK »Svoboda« v Trziču je v zadnjem času odigral dve tekmi. 24. aprila je tekmoval s »Svobodo« Jesenice ter je gostom-sodrugom podlegel s 4 : 3 (4 : 0). 1. maja t. l. se je pa želel revanžirati SK Sokolu iz Trziča za zadnji poraz in mu je to tudi uspelo. Porazil je Sokola z 2 : 1. — Občni zbor kluba se je vršil 7. maja t. l. Za centralo je bil navzoč s. dr. Jelenc. —on—

Igri SK Olimpa v Celju pa nista bili popolnoma uspešni. Vsaj absolutno ne. Obe je odigral s prvakom Celja ter je 24. aprila t. l. v prvenstveni tekmi podlegel I. moštvo SK Celja s 3 : 1 (2 : 1), 8. maja t. l. pa je rez. SK Olimpa podlegla rez. SK Celja s 4 : 3 (3 : 0) v prijateljski tekmi.

Lepi uspehi SK »Svobode« z Jesenic na Koroškem. O Binkoštih je sodelovalo nogometno moštvo SK »Svobode« z Jesenic na nogometnem turnirju, ki ga je priredil znani sportni klub KAC v Celovcu, in katerega sta se poleg »Svobode« in Kaca udeležila še SK Villach in pa SK Annabüchl (nekdaj Rapid) iz Celovca. Prvega dne sta nastopila para »Svoboda« proti SK Villach, kjer je zmagala »Svoboda« s 3 : 1 (2 : 0) in KAC : Annabüchl z rezultatom 4 : 2 (2 : 0). Že ta dan je bil uspešen. Drugega dne bi morala nastopiti zmagovalca in premaganca. SK Villach pa je razočaran nad porazom od »Svobode« odstopil od tekmovanja in tako sta igrala samo zmagovalca. »Svoboda« pa je imela ta dan 3 ranjene, od katerih pa dva sploh nista mogla igrati, in je tako igrala z devetimi, pa še od teh je

bil eden bolj statist kot igralec. To tekmo je pa »Svoboda« sicer zgubila z 1 : 4 (1 : 1), vendar so Celovčani (KAC) priznali igranje »Svobodašev« in upoštevali okolnosti ter kljub porazu dodelili srebrni pokal SK »Svobodi«, ki je tako kot prvi nogometni odsek prinesel kak pokal na Gorenjsko. Našim vrlim sportnikom na Jesenicah, ki so med najbolj zavednimi delavskimi sportnimi klubi pri nas in ki imajo res pojem o delavskem sportu, naše čestitke in želje k novim uspehom za delavski sport in delavsko telesno vzgojo, ki naj bo sredstvo za dosego ciljev delavskega gibanja. Ta namen delavskega sporta naj bi imeli tudi drugi naši delavski sportni klubi — v kolikor ga že nimajo — pred očmi. —st—

Tekme rezervnega moštva »Svobode« na Jesenicah. 1. maja t. l. sta tekmovali rezervi SK Borca na Jesenicah in SK Svobode ter je Borec zmagal z 2 : 1. — 15. maja t. l. se je pa vršila revanžna tekma, v kateri je zmagala rezerva »Svobode« s 5 : 1!

Grafika, sportni odsek strok. organizacije grafičnih delavcev, je igrala z Jadrantom in podlegla s 3 : 4. Sicer pa Grafika, ki je v ljubljanskem I. razredu, ne igra slabo.

Brzoturnir ljubljanskih klubov. V ponedeljek 16. maja t. l. se je vršil v Ljubljani nogometni brzoturnir štirih moštev: Hermesa, Svobode, Primorja in Ilirije. Rezultati sledeči: Hermes—Svoboda 3 : 2. Hermes prevladuje. Ilirija—Svoboda 1 : 1. Svobodaški goal je lasten! Primorje—Ilirija 4 : 0. Primorje—Svoboda 1 : 1. Svobodina igra zelo dobra. Hermes—Ilirija 4 : 3. Primorje—Hermes 3 : 0. Svoboda je dosegla tretje mesto z 2 točkama in scorom 4 : 5 pred Ilirijo z 1 točko in za Hermesom s 4 točkami in Primorjem s 5 točkami. Žal je Ilirija poslala v boj komb. rezervo, pa tudi Primorje je bilo samo skoro kompletno.

Hazenska družina SK »Svobode« na Jesenicah je 16. maja t. l. tekmovala z hazensko družino SK Borca in je podlegla s 3 : 6 (1 : 6). Ta poraz je prav za prav uspeh mlade Svobodaške družine, kajti Borčeva družina je ena od najmočnejših hazenskih družin Gorenjske.

Kaj si v tem mesecu storil za »Svobodo«?

RAZNO

Glasovi za delavski stranki v Nemčiji. — Pri zadnjih volitvah v večino nemških deželnih zborov je postala najštevilnejša stranka narodnih socialistov, t. j. nemških fašistov. Dobili so pretežno večino volilcev, ki so v prejšnjih časih volili druge nemške meščanske stranke. Od takozvane meščanske sredine ni ostalo skoro nič z izjemo katoliškega centra, ki je še celó ponekod napredoval.

V primeri z zadnjimi nemškimi državnozbornimi volitvami 1930. l. je padlo tudi število glasov, oddanih za socialdemokratsko in komunistično stranko Nemčije. Socialdemokrati so izgubili 310.000 ali 6,7% glasov, komunisti pa čez 330.000 ali 10% glasov. Kam so šli ti glasovi?

Socialdemokrati so izgubili največ glasov v korist katoliškega centra, nekaj tudi v prid komunistom. Kajti največje socialdemokratske izgube se kažejo namreč na zapadu in jugu Nemčije, dočim sta se sever in vzhod dobro držala. V Berlinu in Hamburgu je število socialdemokratskih glasov celó naraslo (v Berlinu za 4,6%, v Potsdamu II za 12,5 odst.). Tudi v izrazitem kmečkem vzhodnopruskem volivnem okrožju je naraslo število socialdemokratskih glasov za 13%. Izgube so pa v sledečih okrožjih: Köln-Aachen (—23,6%), Koblenz-Trier (—23,1%) Düsseldorf (—21,6 odst.) južna Westfalska (—17,6%). Največje izgube so v katoliški Bavarski in Württemberski. V Oberbayern-Schwaben je izgubila stranka 28,2% svojih glasov, na Württemberskem 26,4% in v nižji Bavarski 24,6%. Največje izgube so torej tam, kjer se je katoliški centrum najbolj odrezal. S centromom je bila nemška socialna demokracija v vladni pruski koaliciji, proti njemu se ni borila in tako je polno katoliško čutečih delavcev glasovalo to pot za centrum.

V Berlinu je napredovala socialna demokracija za 60.000 glasov na račun komunistov, ki so izgubili 90.000 glasov. Za komuniste je bila situacija v zadnjem volilnem boju najugodnejša: kritičen položaj v državi, glasovanje socialdemokratov za Hindenburga in njihovo vztrajanje v vladni koaliciji itd. Vendar je število njihovih glasov povsod padlo, najbolj so nazadovali v velemestih: Berlin, Hamburg. Izgubljene komunistične glasove je dobil Hitlerjevski fašizem. To kaže, v čem so nemški komunisti vodili napačno politiko.

Jasno je, da bo delavski razred Nemčije izkoristil vse te izkušnje, popravil storjene napake in se zopet dvignil v odločujočo družabno silo kljub vsem naporom fašizma, da zatre del. gibanje.

Angleška delavska visoka šola.

Često se je razpravljalo o ustanovitvi angleške delavske visoke šole v Oxfordu, v mestu z zelo izrazito konservativno tradicijo. Kajti pomen Oxforda ni niti v njegovi industrijski niti v poslovnih velikosti, dasi je vsekakor mesto s 60.000 prebivalci. Že stoletja je Oxford poleg Cambridgea glavno vzgojno in izobraževalno mesto za vladajoče in posedujoče kroge cele britanske svetovne države. Univerzitetno življenje je dalo mestu že od starih časov svoj izraz. Posebnost oxfordske univerze je v tem, da je porazdeljena na kakih 24 povsem samostojnih šol z internati, imenovanimi »colleges«. Vsak od teh »colleges« (kolidž) je majhno, srednjeveško mesto zase, ki obstoji iz starih, lepih zgradb iz peščenca s krasnimi parki. Dijaki in profesorji stanujejo in delajo tu.

V tej tako zelo od staroangleške tradicije obdani okolici je ustanovljena zdaj angleška delavska visoka šola, ki so jo imenovali po angleškem naprednem filozofu Ruskinu. Zato je bila odločilno dejstvo, ker so sodelovali pri tej ustanovitvi napredni profesorji univerze v Oxfordu in na ta način je bila podana možnost sodelovanja z univerzo. Absolventi Ruskin-Collega nimajo samo pravice posluževati se splošnih ustanov univerze in obiskovati predavanja, marveč se lahko prijavijo tudi k izpitom za univerzitetni eksamen. In te ugodnosti se ne poslužujejo redko.

Pred 32 leti je bil ustanovljen Ruskinov College od dveh Američanov, Mr. in Mrs. Walter Vrooman-ov v zvezi z vodilnimi člani strokovničarskega in združnega gibanja ter z oxfordske univerze. Ozka zveza med Labour Party (Delavsko stranko) in strokovnimi organizacijami, ki je izražena že v skupnem domu in sedežu v Londonu, je povdarjena tudi pri sodelovanju v vodstvu Ruskinovega Collega. Večino mest slušateljev za eno- oz. dvoletne tečaje oddajo s stipendijami organizacij delavskega gibanja. Iz tega sledi tudi celotni značaj šole, ki ni izrazito socialistično-marksističen. Učni predmeti v prvem učnem letu so: gospodarska teorija, socialna in gospodarska zgodovina, evropska zgodovina in ustavna zgodovina. Kot dopolnilni tečaji so predvideni: poglobitev v angleškem jeziku v besedi in pisavi, književnost in umetnost, gospodarski in politični specijalni (posebni) problemi, psihologija (dušeslovje) in govorniške vaje. Učitelji-gostje poučujejo še o združništvu, delavskem klubskem gibanju, o knjigovodstvu in tujih jezikih.

V drugem letniku se glavni predmeti nadaljujejo. Dopolnilna predavanja služijo pripravi na izpit za dosego diplome gospodarskih in političnih znanosti na oxfordski univerzi.

Ker so slušatelji šole dovršili večinoma samo ljudsko šolo, razdelijo pouk po možnosti v čim manjše krožke, da se nudi vsakomur možnost do zanimivega sodelovanja. Stroški za letni tečaj znašajo 100 pf. šterl. (po naše Din 27.500) in obisk je prost vsakomur, tudi tujcem. Da se nudi onim, ki nimajo niti časa niti denarja obiskovati tečaje v Oxfordu, priložnost za nadaljnjo izobrazbo in pobudo,

obstoji tudi iz zgoraj navedenih predmetov sestavljeni pouk na daljavo.

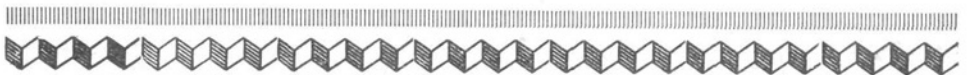
Pouk se vrši dopoldne in zvečer. Dopoldnevi so posvečeni sportu ali pa odmoru v sosednem Worcester-College-parku. Angleška strokovna zveza prireja poleg tega o počitnicah za svoje funkcionarje dvotedenske poletne šolske tečaje v Ruskinovem Collegu. Kakšen pomen ima Ruskina College za angl. del. gibanje, vidimo iz dejstva, da je postalo 20 prejšnjih študentov strankinih ministrov in število važnih mest, ki jih zavzemajo v stranki, strok. org. in zadrugah bivši učenci R. C., je veliko. —on—

ZA MARXOV „KAPITAL“

prilagamo današnji številki prospekte z naročilnico, s katero naj naroči takoj to veliko delo vsakdo, ki hoče res razumeti dobo, v kateri živi, in smer, v katero se svet suče. Mnogo se jih je že naročilo. Po priloženi naročilnici se bo gotovo večina naročila že v juniju. Truda ni mnogo. Treba je samo napisati svoj natančen naslov in navesti, koliko položnic za plačevanje želi.

KONZORCIJ „SVOBODE“.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon šte. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna špeciialna popravljalnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! **Cene nizke!** Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon šte. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej in obrestuje najugodnejše — V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki strokovnih in gospodarskih organizacij —

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

prezema v vezavo knjige, brošure, revije, koledarje itd. po najnižjih cenah

MARIBOR, SODNA 20

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

SVOBODA

Letna naročnina stane komaj Din 36—, letno izide 12 številk z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino

TEKMUJTE

V

NABIRANJU

NAROČNIKOV!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ *Premoženje nad 4.000.000 dolarjev.* ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill

